

"זמן תפילה לחוד" שיבוץ פסוקים בתפילה והשפעתו על קריאת המקרא ועל פרשנותו

אוריאל פרנק

חידה "על בטן מלאה":

חידה "בלעמית":

שתי תפילות יומיומיות מקורן בפרשת בלק:
הראשונה לקוחה ככתבה וכלשונה
מדברי השבח והברכה
שהרעיף בלעם על עם ישראל השוכן לשבטיו.
התפילה השנייה קשה יותר למציאה...
היא "תובנה" שכתובה בפרשה,
ובברכת שים שלום היא רמוזה.

בשעה שירד לישראל מן
תקן משה רבינו את ברכת "הזן".
למרות זאת, שני פסוקים מאוחרים,
משני מזמורים שונים בספר תהלים,
בברכה זו משולבים;
התצליחו לזהות את שני הכתובים?
הפסוק הראשון הלקוח מ"הגדול שבהילולים"
בברכה זו נחבא הוא מעט אל הכלים.
ואילו **הפסוק השני** נאמר רק בחלק מהנוסחים,
ולמרות זאת הוא קל יותר למציאה
כי תמרור מזהיר: פסוק לפניך.

היכן מצינו שמה רבינו
לא אמר אמת?...

חידה

הומוריסטית

קול קורא: "במדבר פנו דרך ה'"

http://mikrarevivim.blogspot.com/2011/08/blog-post_11.html

• רוביק רוזנטל, גלגולים דו-ערוצים של צירופי לשון,

ממקורות ישראל ומלשונות האומות

לשון רבים: העברית כשפת תרבות

תשע"ג, עמוד 106

השפעות על המקרא:
✓ שיבוש אופן הקריאה
✓ שיבוש הפרשנות

שיבוצים
בלשון
הדיבור

קריאת
מקרא

• מטבעות לשון מן המקרא בעברית החיה / רוביק רוזנטל
בתוך: זמן יהודי חדש: תרבות יהודית בעידן חילוני - מבט
אנציקלופדי - כרך ראשון, ירושלים, 2007, עמוד: 171...

בראשית יד, יז

"וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סֹדֶם לִקְרֹאתוֹ [...] אֶל עַמֶּק שְׁוֵה הוּא עַמֶּק
הַמֶּלֶךְ."

מי שהגיעו להסכמה – "באו לעמק השווה".

"עמק שוה" הוא שם מקום מקראי, שהתאחה עם המשמעות
המקובלת של "שווה" (מלשון המשנה).

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט

השפעות על המקרא:
 ✓ שיבוש אופן הקריאה
 ✓ שיבוש הפרשנות

ישעיהו נד, יב

וְשִׁמְתִי כְּדָד שְׁמִשְׁתִּיךְ
 וְשִׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח



כאשר העברית השגורה בפינו מפריעה לנו לפרש כראוי את התנ"ך
 - על מילים מקראיות שמשמעותן השתנתה בימינו
 הרב אורי סמט, קיץ תשע"ח

תהלים פרק קיג

- (ו) **הַמְשִׁפִּילִי** לְרֹאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:
 (ז) **מְקִימֵי** מַעֲפָר דָּל מֵאַשְׁפַּת יָרִים אָבִיוֹן: **≠ אוֹתֵי**
 (ח) **לְהוֹשִׁיבֵי** עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ:





שיבושים באופן הקריאה

וְשָׁמַרְתֶּם אֶת-הַמִּצְוֹת -
ר' יאשיה אומר: אל תהי קורא את המצוות,
אלא 'את המצוות', כדרך שאין מחמיכין את
המכה, כך אין מחמיכין את המכה, אלא
אם זאת לידך עשה אותה מיד.

(רש"י ע"פ המכילתא)

בראשית לב ה

עִם-לָבָן גָּרְתִּי - וְתַרְי"ג מֵאוֹת שָׁמַרְתִּי

(רש"י בנוסחים המפורסמים יותר)



דָּאָגָה בְּלֵב-אִישׁ יִשְׁחָנָה וְדָבָר טוֹב יִשְׁמָחָה:

ר' מנשה
מאיליא,

בינת
מקרא

- ושמעתי מפה קדוש הגאון החסיד נ"ע מהר"ר אליהו מווילנא זללה"ה שְהִרְבָּה לִהְסָבִיר טעות(י) הסוברים שהדרש יפרש פשט הכתוב.
- והביא לדוגמא מה שדרשו בגמרא על הפסוק: "דאגה בלב איש ישחנה: חד אמר יסיחנה מדעתו, וחד אמר יסיחנה לאחרים", והנה אמרו על ימין שהוא שמאל, שהשין של ישחנה היא שין ימנית!
- רק הפירוש הפשוט הוא: יִשְׁחָנָה, שהדאגה תשוח את הלב מלשון השתחוויה, וסיפא דקרא מוכיח: וְדָבָר טוֹב יִשְׁמָחָה, שקאי ג"כ על הלב, שישמח את הלב,
- אלא שהוקשה לרז"ל ל שהיה לו לכתוב תשחנה [או: תשחננו!], שדאגה לשון נקבה כשמה, ואף שידוע לשון הראב"ע: "כל שאין בו רוח חיים, זכרהו ונקבהו", עכ"ז הם דרשו על כל קוץ טעם לשבח".

הוא מניח ש"לב" לשון נקבה!

השואה לשיעורנו (קיץ תשע"ח): "על אי התאמה דקדוקית, במין ובמספר"



מִן-הַמַּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה

עָנְנִי בַמְרִקָב -- יְהוָה:



השפעת הלחן (של הרב ברוך צ'ייט קישור):

- פיסוק ומבנה תחבירי
- משמעות
- הדגשת דגש קל
- שיבושים:
- הטעמה: מלעיל מלרע
- הכפלת מילים

השפעות על המקרא:
✓ על אופן הקריאה
✓ על הפרשנות

להרחבה

הרב דויד יצחקי, כתב עת בית אהרן וישראל מח, תשנ"ג, קח - קיז
נושא המאמר: ליקוטי הערות בנוסחאות ודיני חדשי הרחמים והסליחות

ע"ט. **במרחב** קה: עי' בספר מנחת שי תהלים קיח,ה שבכל הספרים הוא ב' תיבות [וכן הוא בספר בן אשר ועוד כ"י קדמונים מדוייקים וכן העיד רבי שבתי סופר שכן הוא בכל הסידורים], אך בפסחים קיז. נחלקו האמוראים בזה, ובמסורה סוף פרשת בשלח נמנה בין המלים דלא מפקין ה"א וממילא הן תיבה אחת.

הנה גם מהתרגום וראב"ע מוכח שהוא ב' תיבות, וכן מוכח מסתימת הרד"ק ורבינו ישעיה שדרכן לפרש דקדוק המלות הזרות. וכן מוכח ממדרש תהלים ומזוהר ח"ג דף קלט:, וכן פסק המאירי בפסחים שם. גם בסידור עמודי שמים של הריעב"ץ הדפיס ב' תיבות כרובא דרובא מסידורינו. אכן בסידור רבי שבתי סופר ורוו"ה ועבודת ישראל הכריעו לכתוב תיבה אחת ובלי מפיק ה"א. וכבר נשאלתי בזה הלכתא כמאן.

להרחבה

הרב דויד יצחקי, כתב עת בית אהרן וישראל מח, תשנ"ג, קח - קיז
נושא המאמר: ליקוטי הערות בנוסחאות ודיני חדשי הרחמים והסליחות

הנה כלל מסור בידינו מגדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים [שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' רלב, המאירי קידושין ל. ובקריית ספר, תשב"ץ ח"ג סי' קס, רדב"ז ח"ד סי' קא (אלף קעב), בית שמואל אה"ע סי' קכט אחרי שמות העיירות בשם מהרי"ט, מנחת שי ויקרא ד, יד; ביאור הגר"א אה"ע סי' קכט סקנ"א, שו"ת חתם סופר או"ח סי' נב, קסת הסופר ח"ב בלשכת הסופר אות לה - ודי באלו] שאינ מתקנים ספרי המקרא בידינו ע"פ הגמ'. ועי' בסוף פרשת בשלח בנידון כס קה הדומה, שמכריעי נוסח ספר תורה שלנו אשר לאורם נלך בכתיבת ס"ת [הרמ"ה (בעל יד רמ"ה), המאירי, אור תורה, מנחת שי, וקסת הסופר], לא התייחסו או כמעט לא התייחסו למחלוקת בפסחים שם. וכל משקל הכרעתם הוא ע"פ נוסח הספרים המדוייקים והמסורות.

להרחבה

הרב דויד יצחקי, כתב עת בית אהרן וישראל מח, תשנ"ג, קח - קיז
נושא המאמר: ליקוטי הערות בנוסחאות ודיני חדשי הרחמים והסליחות

ולפי זה נשארנו עם מחלוקת בין המסורה דסוף פרשת בשלח נגד הספרים המדוייקים ועדות המפרשים. ובספר מכתב מאליהו [על האור תורה סוף פרשת בשלח] דן בנידון מרחב קה והאריך להוכיח שאותה מסורה משבשתא היא ע"ש. ובלאו הכי כבר כתב הרשב"א בשו"ת הנ"ל שאין להגיה רק ע"פ המסורת [דיתכן דמשבשתא היא או כיחידאה, או במחלוקת שנויה ואנן לא קיי"ל הכי]. ע"כ אין ספק דנקטינן כהספרים המדוייקים ורוב ככל סידורינו - וכן הוא בסידורי הספרדים והתימנים - וזה נראה טעמו של המאירי הפוסק נגד המשתמע מהגמ'. והחיי"ת מנוקדת בקמ"ץ בספר בן אשר ובכל הספרים חוץ מהסידורים הכותבים תיבה אחת. ודע שמרחביה תיבה אחת ובלי מפיק ה"א פירושו "מרחב" ואין בו שם קודש - עי' רשב"ם קטז:.

דברים ו' ט'

(ז) וּשְׁנַנְתֶּם לְבַנְיָהּ וְדַבַּרְתֶּם בָּם בְּלִשְׁבֹּתָהּ בְּבֵיתָהּ
וּבְלִלְכֹתָהּ בְּדַרְגָּהּ וּבְלִשְׁכָבָהּ וּבְקוּמָהּ. (ח)
וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדָהּ וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין
עֵינֶיהָ. (ט) וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתָהּ
וּבִשְׁעָרֶיהָ.

דברים י"א כ'

(יח) וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין
עֵינֵיכֶם. (יט) וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם
בְּלִשְׁבֹּתָהּ בְּבֵיתָהּ וּבְלִלְכֹתָהּ בְּדַרְגָּהּ וּבְלִשְׁכָבָהּ וּבְקוּמָהּ.
(כ) וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתָהּ וּבִשְׁעָרֶיהָ. (כא)
לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע י"י
לְאַבְתְּיָכֶם לְתַת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

שיבוש אופן הקריאה

בבלי ברכות ט"ז.

קָרָא וְטָעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהֵיכֹן טָעָה...
בֵּין פְּתִיבָה לְכְתִיבָה - יִתְזוּר לְכְתִיבָה רֵאשׁוּנָה.

קריאת
מקרא

מקבילות
במקרא

ברייתא דל"ב מדות של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי

(כ"ב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, כיצד?

...כיוצא בו: "ה' אל-בְּקֶצֶף תּוֹכִיחֵנִי, וּבְחֶמְתְּךָ תִּסְרְנֵנִי"

(תהלים לח, ב) 'אל' הראשון מוכיח על השני.

תהלים לח, ב

ה' אל-בְּקֶצֶף תּוֹכִיחֵנִי וּבְחֶמְתְּךָ תִּסְרְנֵנִי.



תהלים ו, ב

ה' אל-בְּאֶפֶס תּוֹכִיחֵנִי וְאֵל-בְּחֶמְתְּךָ תִּסְרְנֵנִי.

שו"ת יביע אומר חלק ח - אורח חיים סימן יא, כד:
בעלינו לשבח: "שלא שם חלקנו כהם, וגורלנו ככל המונם"
[...] גם לפי הנוסחא שלנו מלת "שלא" חוזרת גם על
הסיפא, וכאילו אמר ולא גורלנו ככל המונם, שכן מצינו
בכמה מקומות בפסוקי המקרא [...] וכן בתהלים (לח, ב) ה'
אל-בְּקֶצֶף תּוֹכִיחֵנִי וּבְחֶמְתְּךָ תִּסְרְנֵנִי, מלת "אל" חוזרת גם
על סיום הפסוק, כאילו אמר ואל בחמתך תיסרני, וכמ"ש
ר"א בן עזרא שם. וכן פירש דוד עצמו בתהלים (ו, ב)
ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני, וילמד סתום
מן המפורש [...] וכל אלו בבחינת מושך עצמו ואחר
עמו. [...] ובזה פירשו מה שאומרים בתפלה, אל תעש
עמנו כלה "תאחז ידך במשפט" [...] ואף ששם הביא עוד
פירוש [...] פירושו זה הוא דרך דרש, ופשט הדברים
כאמור.

קריאת
מקרא

מקבילות
במקרא

השפעות על המקרא:

- ✓ שיבוש אופן הקריאה
- ✓ סיוע לפרשנות

יונה ב'ד'
ותשליכני מצולה

תהלים ק"ז:כ"ד
המה ראו מעשי יהנה
ונפלאותיו במצולה.

שמות ט"ו ה'
תהמת יכסימו
ירדו במצולות כמו אבן.
נחמיה ט' י"א
והים בקעת לפניהם
ויעברו בתוך הים ביבשה
ואת רדפיהם
השלכת במצולות כמו אבן במים עזים.

תהלים ס"ח כ"ג
אשיב ממצלות ים.

מיכה ז' י"ט
ישוב ירחמנו יכבש עונתינו ותשליך
במצלות ים כל תטאותם.



שיבוש אופן הקריאה

בְּנֵי חָם. הַמֶּכָּה בְּעִבְרָתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם,
 וַיּוֹצֵא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְחַרּוֹת עוֹלָם.
 הַמַּעֲבִיר בְּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם סוּף, אֶת רוֹדְפֵיהֶם
 וְאֶת שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע, וְיָאֵן בְּנָיו
 גְּבוּרָתוֹ, שְׂבָחוּ וְהוֹדוּ לְשִׁמּוֹ, וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן
 קִבְּלוּ עָלֵיהֶם,

וְאֶת שׁוֹנְאֵיהֶם

נחמיה ט' י"א
 וְהֵיטֵב בְּקַעַת לִפְנֵיהֶם
 וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה
 וְאֶת רֹדְפֵיהֶם ["ואת שונאיהם"]
 הַשְּׁלַכְתָּ בַּמַּצּוֹלֹת כְּמוֹ אֶבֶן בְּמַיִם עֲזִימִים.

סידור "נחלת אבות"
כמנהג יהודי מרוקו



השפעות על פרשנות המקרא

יהושע בלאו, 'השיבוץ שונה ההוראה בשירת המקרא',

עיונים בבלשנות עברית, ירושלים תשנ"ו, עמ' 241-247, סעיף ב

פרסום ראשון: ספר בירם; מאמרים בחקר התנ"ך, לכבוד ד"ר א. בירם, ירושלים: תשטז

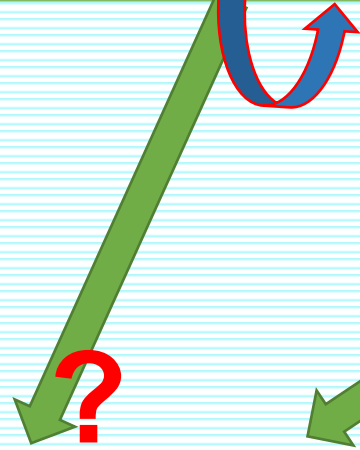
- המשורר השכיל לשוות ל"נאֹה תהֵלָה" הוראה שונה אף כי לא שינה כלל את צורתו.



תהלים לג, א
רָנְנוּ צְדִיקִים בַּה' לַיְשָׁרִים נְאֻה תְהֵלָה.

תהלים קל"ה:ג'
הִלְלוּ יְהוָה כִּי טוֹב ה'
זָמְרוּ לְשִׁמּוֹ כִּי נְעִים.

אבן עזרא:
נעים – תאר לשם הנכבד.



תהלים קמז, א
הִלְלוּ יְהוָה כִּי טוֹב זְמִרָה אֶלְהִינוּ כִּי נְעִים נְאֻה תְהֵלָה.
= כִּי נְעִים לַפֶּאֶר (לו) תְהֵלָה

מקור נטוי (מוארך):
זְמִרָה = לזמר
רש"י: כי טוב זמרה – כי טוב לזמר לו.
נְאֻה = לנאות, לפאר

תואר:
שְׁחֹרָה אָנִי וְנְאֻה (שיר השירים א:ה')
כִּי קוֹלָךְ עָרַב וּמְרָאִיךְ
נְאֻה. (שיר השירים ב:י"ד)

השפעות על המקרא:

✓ על אופן הקריאה

✓ על הפרשנות:

❖ שיבוש

❖ סיוע



"זמן תפילה לחוד"

שיבוץ פסוקים בתפילה

והשפעתו על קריאת המקרא ועל פרשנותו



בבלי שבת י, א:

רבא חזייה לרב [ראה אותו, את רב] המנונא

דקא מאריך בצלותיה [בתפילתו].

אמר: מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה!

והוא [רב המנונא] סבר:

זמן תפילה לחוד, וזמן תורה לחוד.

לזכר הרב אליעזר יהודה שביב ז"ל

כ"א באייר ה'תש"א – י"ג בטבת ה'תשע"ט

ה. חיי עולם וחיי שעה

כיוון שהתורה נתונה מאת הבורא שהוא נצחי, יש בה מיסוד הנצח והיא לו ללומד אותה חיי עולם. ואילו תפילה שמוצאה מן האדם, שהוא אבד וכלה, אין היא לו אלא חיי שעה. וכך כשראה רבא את רב המנונא מאריך בתפילה (וראי על חשבון תורתו) אמר בביקורת: "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה" (שבת י, א) ⁸.

מכאן אולי להפרש שמצינו לגבי משך הזמן שראוי להקדיש לתורה ולתפילה. לגבי תורה למדים מהנחיית ה' ליהושע "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח), כי זו חובה רצויה המוטלת עקרונית בכל עת (ראה מנחות צט, ב), ואילו לגבי תפילה מצינו שנתנו בה שיעור: "כול יתפלל אדם כל היום כולו – כבר מפורש ע"י דניאל 'וזמנין



מתוך מאמרו: "בין

תורה לתפילה"

(עיון בפרשת ואתחנן)

שנה בשנה: תשנ"ט,

326 - 319

הארם מישראל מצווה לעבוד את ה' גם בתורה וגם בתפילה. גם בחיי שעה שלו וגם בחיי עולם שלו — הרי הוא עבד ה'. והוא צריך לשניהם — "תורה ותפילה צריכים שניהם ביחד לאדם, ולא גרסי אלא היכא דמצלי (מגילה כט, א) וכן להיפך (ברכות ח, א) ואיתא ביבמות (קט, ב) 'כל האומר אין לי אלא תורה אף תורה אין לו', שעל ידי זה יבוא חס ושלום לשכוח שצריך להש"י, שזה ענין התפלה: ההכרה שהוא חסר ומבקש להש"י שימלאנו... " (צדקת הצדיק סימן ריא).

מתוך מאמרו: "בין
תורה לתפילה"
(עיון בפרשת ואתחנן)
שנה בשנה: תשנ"ט,
319 - 326

ז. ק"ש – מיפגש של תורה ותפילה

עוד בפרשתנו כמו פגישה בין תורה ותפילה והיא בקריאה "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד..." (ו, ד).

מחד, קריאה זו הרי היא תורה והכתוב הנאמר בסמוך – "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ושננתם לבניך ודברת במ..." – מכיון גם לדברי תורה בכלל וגם לקריאת שמע בפרט. מאידך נקבעה אמירת ק"ש בסמוך לתפילה וכך הפכה להיות חלק ממערכת התפילה.

וכיצד אפשרי הדבר, והלוא שתי מהויות שונות כאן, שתורה היא שנמסרה מלמעלה למטה ותפילה היא מסר עולה ממטה למעלה¹³. מטבע זו של שמע ישראל למעלה נוצקה או למטה?

חכמה

מתוך מאמרו: "בין
תורה לתפילה"
(עיון בפרשת ואתחנן)
שנה בשנה: תשנ"ט,
319 - 326

לזכר הרב אליעזר יהודה שביב ז"ל

מעניינים הם דברי המדרש:

'שמע ישראל' — מהיכן זכו ישראל לקריאת שמע? משעה שנטה יעקב למיתה קרא לכל השבטים ואמר להם: שמא משאני נפטר מן העולם אתם משתחווים לאלוה אחר... אמרו לו: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. והוא אומר בלתישה: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אמר ר' לוי: ומה ישראל אומרים עכשיו, שמע אבינו ישראל: אותו הדבר שצויתנו נוהג בנו; ה' אלהינו ה' אחד (רב"ר ב, כה).

ברוך
שם
כבוד
מלכותו
לעולם
ועד

נמצא, יסודם של דברים למטה, בבני יעקב, אבל לא היתה זאת פנייה למעלה, אלא מענה לאביהם. לימים קבע הקב"ה אמירה זו בתורתו והפכה אמירה זאת לתורה. אבל עיקרה: הצהרה קבועה ועומדת על קבלת עול מלכות שמים, והיא המבוא לתפילה.

תורה

תפילה

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט לזכר הרב אליעזר יהודה שביב ז"ל

להרחבה

יום הכיפורים הוא היום בו התאחדו יחד תורה ותפילה. הוא יום מתן תורה¹⁴, שבו ביום הוריד משה את הלוחות השניים. והוא גם היום בו מרבים ביותר בתפילה, שמוסיפין בו תפילה חמישית תפילת נעילה¹⁵, והנה תפילת זה היום נחתמת בקריאה — שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר.

תנצב"ה

מתוך מאמרו: "בין

תורה לתפילה"

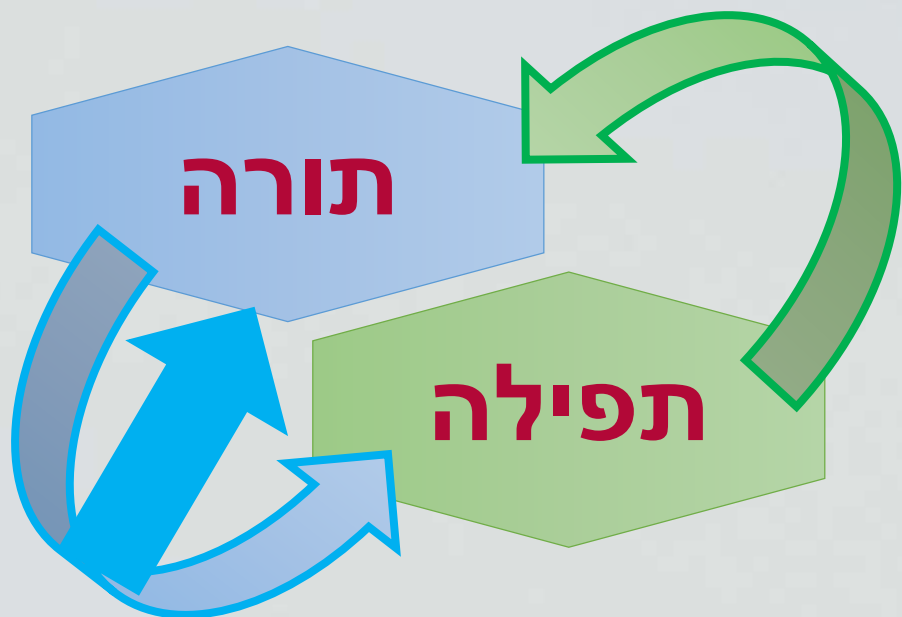
(עיון בפרשת ואתחנן)

שנה בשנה: תשנ"ט,

326 - 319

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים



שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

רְבִי נְחוּנְיָא בְּוֹ הַקְּנָה הָיָה מִתְפַּלֵּל
בְּכַנִּיסָתוֹ לְבֵית הַמְדָרָשׁ, וּבִיצִיאָתוֹ - תְּפִלָּה קְצָרָה
אָמְרוּ לוֹ - מָה מְקוּם לְתְפִלָּה זוֹ?
אָמַר לָהֶם, בְּכַנִּיסָתִי - אֲנִי מִתְפַּלֵּל שְׁלֵא תִאָרַע תִּקְלָה עַל יָדַי.
וּבִיצִיאָתִי - אֲנִי נוֹתֵן הוֹדָיָה עַל חֻלְקִי:

רבי נחמן, לקוטי תפילות - הקדמה

רבנו זכרונו לברכה (הוא אדוננו מורנו ורבנו הגאון הקדוש אור הגנוז והצפון מורנו הרב **רבי נחמן** זכר צדיק לברכה בעל המחבר לקוטי מוהר"ן) **הזהיר אותנו כמה פעמים, בכמה מיני לשונות, לעשות מהתורות תפלות.** ואמר, שנעשה מזה שעשועים גדולים למעלה. ואמר, שעדין לא עלו שעשועים כאלה לפני השם יתברך כמו אלו השעשועים שנעשים מתפלות אלו שעושים מן התורות.

[...] מכלל דבריו הבננו, שעקר כונתו היתה בפשיטות, שנשתדל לעיין בתורות הקדושות והנוראות שגלה לנו להבין ולהשכיל כונת אותה התורה למעשה [...] **ונחשב דרכנו כמה אנו רחוקים מאלו הדברים המוזכרים בכל תורה ותורה, ונתפלל ונעתיר לשם בריבוי הפצרות ובקשות ותחנונים שירחם עלינו ויזכנו, ויקרבנו ברחמיו המרובים, שנזכה לקיים כל מה שנאמר שם באותה התורה, ונשפך שיחנו לפני השם יתברך על כל הדברים הנאמרים שם, שנזכה לקיימם ולהגיע אליהם בשלמות:**

קריאת התורה קריאת הפטרה קריאת מגילות

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. **קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)**
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

ר' מנחם המאירי (על בבלי שבועות לו.):

"כל שהוא עם חברו וקורא באלות הכתובות,

- הן בתלמוד, כגון: יככה יי' האמור במשנתנו,
 - הן במקרא, כמו: 'גַם אֵל יִתְצָף לְנֶצַח' (תהלים נב, ז),
 - או בתורה, כגון: יככה יי' וכו',
- מותר לו לכנות ולקרות: יכהו יתצהו,
שלא להחליש דעת חברו,
אלא אם כן הוא קורא בתורה בברכותיה
שאין לו לשנות כלל".

קריאת התורה
קריאת הפטרה
קריאת מגילות

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. **קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)**
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

משנה ברורה סימן קלח ס"ק ה:

"כתב בספר חסידים סימן תש"ע: יזהר החזן שלא יקרא למי שהוא עור או פסח בפרשה 'עֲנֵת או שְׁבוֹר' (ויקרא כב כב) או למי שראשו נתק בפרשת נתקים (ויקרא פרק יג) ולא יקרא למי שחשוד על עריות בפרשת עריות (ויקרא פרק יח, כ) וכן בכל דבר ודבר. ואין לחזן לחשוב לברך אחד בשעת ברכות, או לקלל בשעה שקורא הקללות, והטעם שצריך שיהיה כונתו לקרות בתורה לשמה ולא לשם מחשבה זרה".

- הלל "המצרי"
- "הלל שבכל יום" - פסוקי דזמרא

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. **קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)**
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

מִנְהַג קְרִיאַת הַהֵלֵל בְּיָמֵי חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים כֶּךָ הָיָה.
אַחַר שְׁמֹרֶת הַגָּדוֹל שְׁמֹקֵרָא אֶת הַהֵלֵל מִתְחִיל
וְאוֹמֵר הַלְלוּיָהּ וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ
וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הַלְלוּ עַבְדֵי ה' וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ
וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה' וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ
וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר יְהִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ מְעַתָּה וְעַד עוֹלָם
וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ
וְכֵן עַל כָּל דְּבָר. עַד שְׁנִמְצְאוּ עוֹנִין בְּכָל הַהֵלֵל הַלְלוּיָהּ
מֵאָה וְשָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים - סִימָן לָהֶם שְׁנוֹתָיו שֶׁל אֱהֲרֹן:

[רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה ג יב](#)

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. **קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)** ←
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

- הלל "המצרי"
- "הלל שבכל יום"
- פסוקי דזמרא



בגדר ההלל של ליל פסח כתבו ראשונים שאינו בתורת קריאה, אלא בתורת שירה¹⁴³ [ולכן אינו צריך ברכה לפניו (ספר האוֹרֶה סי' פ"ט)].

ויש מן הראשונים שכתב שקריאת הלל בלילי פסחים אינה מצוה, שמצות הלל היא ביום, כמו שהיו עושים במקדש, שהיו ישראל קוראים את ההלל על קרבנותיהם, אבל בלילה אינה אלא כעין שמחה בעלים ונתינת שבת והודאה לפני המקום¹⁴⁵.

143. רי"ץ גיאת ח"ב הל' הלל עמ' ב וג בשם רב האי גאון; מהר"ם חל אווה ור"ן פסחים קיח א וארחות חיים ליל פסח סי' כא בשמו.

145. שו"ת הר"י מיגש סי' מד, ועי' ברכי יוסף או"ח סי' תפז ס"ק ז.

אנציקלופדיה תלמודית, ערך "הלל"

- הלל "המצרי"
- "הלל שבכל יום"
- פסוקי דזמרא

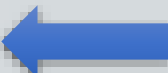
רי"מ הכהן מראדין, "שער הציון",
סימן תפח ס"ק ב:

"דמוכח במגילה דף י"ז דהלל ומגילה שוין... וע"כ צריך ליזהר מאוד בימים שגומרין ההלל שלא יקרא התיבות בטעות שמשתנה הענין עי"ז, דלענין מגילה מחמרינן בזה... וה"ה הכא".

• כוונתו לריש פרק שני (יז, סע"א): "...אף זכירה [=קריאת המגילה] למפרע לא. תנא וכן בהלל וכן בקריאת שמע ובתפלה".

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. **ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)**
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים



ברוך
שם
כבוד
מלכותו
לעולם
ועד

משנה מסכת ברכות פרק ב משנה ב
אמר ר' יהושע בן קרחה
למה קדמה שמע לווהיה אם שמוע?
אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות
שמים תחלה
ואחר כך יקבל עליו עול מצות

משנה מסכת ברכות פרק א משנה ה
מזכירין יציאת מצרים...



היכן מצונו שמה רבינו
לא אמר "אמת"...

על מנהג אמירת "אמת תורתנו הקדושה"
ע"י העולה לתורה, בסיום הקריאה, לפני הברכה
האחרונה ("אשר נתן לנו"), ראו:

<https://www.yutorah.org/cdn/materials/Sources-536525.pdf>

מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: אני יהוה
אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים
להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: **אמת.**

הש"ן חוזר ואומר: יהוה אלהיכם אמת.

ויציב ונכון וקיים וישר ונאמן ואהוב וחביב ונחמד
ונעים ונורא ואדיר ומתקן ומקבל וטוב ויפה
הדבר הזה עלינו לעולם ועד: אמת, אלהי עולם

ויאמר יהוה אל משה לאמר דבר אל בני ישראל
ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם
לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת והיה
לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות
יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם
ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם למען
תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים
לאלהיכם אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי
אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני
יהוה אלהיכם

ויקח קרוח בן יצחק בן קהת בן לוי ודי
בני אליאב ואחיו פלת בני ראובן ו

<http://www1.saad.org.il/.../idbar/86.html>

מה רבינו
לא אמר "אמת"....!

<http://www.hebrewbooks.org/pdfpage.aspx?req=47846&st=&pgnum=141>

שְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְאֵהָבֵת אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּכֹל לִבְבְּךָ וּבְכֹל צְפִיעֶיךָ
וּבְכֹל מְאֹדְךָ וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ
הַיּוֹם עַל לִבְבְּךָ וְשִׁעֲזָתָם לִבְצִיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ
בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכֶבְךָ וּבִקְוֹמְךָ וּקְשַׁרְתָּם
לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ וּכְתַבְתָּם עַל
מַזְזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ וְהָיָה

וְהָיָה
אִם-שָׁמַעַ
תִּשְׁמָעוּ
אֶל-מִצְוֹתַי
אֲשֶׁר אֲנִי
מְצַוֶּה
אֶתְכֶם
הַיּוֹם

מה ההמשך?
וְהָיָה...

וְהָיָה כִּי
יְבִיאֲךָ
יְהוָה
אֶל-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"

2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)

3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)

4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)

5. **אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה**

6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור

7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מר

8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פו

9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

11. שיבוץ רצף מילים

12. רמזי פסוקים

גישת רב סעדיה גאון: ספר תהילים — תורה שנייה

הגישה הקראית: מזמורי תהילים — תפילות חובה נבואיות

1. סלמון בן ירוחם

2. יפת בן עלי

גישת ר' משה אבן ג'קטילה: מזמורי תהילים — תפילות

ושירות לא-נבואיות

גישת ר' אברהם אבן עזרא: מזמורי תהילים — שירת

קודש נבואית

1. שני פירושו של הראב"ע לספר תהילים

2. גישת הראב"ע על רקע הדיינות עם קודמיו

3. ההקדמה ופירוש מזמור א' שבשריד — 'השיטה הראשונה'

4. הקדמת הפירוש הנדפס — 'השיטה השנייה'



לקוטי מוהר"ן תנינא, קכה - מענין אמירת תהלים

(הפרק החותם את הספר)

מענין אמירת תהלים דבר עם אחד ואמר לו שפקר אמירת תהלים לומר כל מזמורי תהלים על עצמו: למצא את עצמו בתוך כל מזמור ומזמור.

ושאל אותו זכרונו לברכה: איך?

ופרש לו רבנו, זכרונו לברכה, קצת:

כי כל המלחמות שבקש דוד המלך, עליו השלום, שיצילהו השם יתברך מהם - הכל צריכין לפרש לעצמו על מלחמת היצר הרע וחילותיו; וכיוצא בזה בשאר המזמורים. ושאל אותו: איך יפרש לעצמו מהפסוקים שדוד המלך, עליו השלום, משבח את עצמו, כגון: "שמרה נפשי כי חסיד אני" (תהלים פ"ו), וכיוצא בזה?

השיב לו: גם זה צריכין לפרש על עצמו!

כי צריכין לדון את עצמו לכף זכות, ולמצא בעצמו איזה זכות ונקדה טובה אשר בבחינת הנקדה טובה הזאת הוא בחינת חסיד.

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. **קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)**
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. **אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה**
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

ר"ג מידות

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה יז, ב

ועבר ה' על פניו ויקרא –

אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר

לאומר: מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא

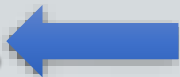
כשליח צבור, והראה לו למשה **סדר תפלה**.

אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו

לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. **אמירת י"ג מידות בתור תפילה**
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים



רש"י שמות לד, ז:
ונקה לא ינקה – לפי פשוטו משמע: שאינו מוותר על העוון לגמרי אלא נפרע מעט מעט.
ורבותינו דרשו: מנקה הוא לשבין, ולא ינקה לשאינן שבים.
 ר' מנחם המאירי (על בבלי ר"ה יז.):
 וגדולי המחברים מונים "ונקה לא ינקה" מדה אחת, ופירושו "ושרש לא ישרש" [...] אלא שיש לתמוה האיך לא נהגו להזכירם בבית הכנסת?

אָשֶׁם, כִּיּוֹם וַיִּתְּיָצַב עִמּוֹ שָׁם. תִּאֲזִין שׁוֹעֲתָנוּ וְתִקְשִׁיב מִנוּ
מֵאֲמָר, כִּיּוֹם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה, וְשָׁם נֶאֱמָר:

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו, וַיִּקְרָא

שמות לד

יְהוָה, יְהוָה, אֵל רַחוּם וְחַנוּן, אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב
חֶסֶד וְאֱמֶת: נִצַּר חֶסֶד לְאַלְפִים, נִשְׂא עוֹן וּפְשָׁע
וְחַטָּאָה, וְנִקָּה: וְסָלַחַת לְעוֹנָיו וְלַחַטָּאתָנוּ
וְנִחַלְתָּנוּ: סָלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ, מְחַל לָנוּ
מִלִּכְנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי אֵתָה אֲדָנִי טוֹב וְסָלַח, וְרַב
חֶסֶד לְכָל קַרְאִיךָ:

שם

תהלים פו

...וַיִּקָּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אַבְנִים: וַיִּרְד
יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְּיָצַב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא
בְּשֵׁם יְהוָה: וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל-פָּנָיו
וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן
אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת: נִצַּר
חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עוֹן וּפְשָׁע
וְחַטָּאָה וְנִקָּה לֹא יִנְקָה פֶקֶד | עוֹן
אַבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים
עַל-נְשִׁלְשִׁים וְעַל-רַבְעִים: וַיִּמָּהֵר מַלְאָךְ
וַיִּקְד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶ: וַיֹּאמֶר אִם-נָא
מִצְאָתִי חָן בְּעֵינֶיךָ אֲדָנִי יְיָ-גֹאֲלִי
בְּקִרְבָּנוּ כִּי עִם-קִשְׁיָה-לְעָרְךָ הוּא וְסָלַחְתָּ
לְעוֹנָנוּ וְלַחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ: וַיֹּאמֶר
הֲגֵה אֲנֹכִי פֶרֶת בְּרִיתְךָ...

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. **אמירת י"ג מידות בתור תפילה**
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

שו"ע תקסה, ה:
"אין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מידות דרך תפילה ובקשת רחמים, דדבר שבקדושה הם. אבל אם בא לאומרם דרך קריאה בעלמא, אומרם".
יש אומרים שמאחר ש"כל פסוקא דלא פסקיה משה – אנן לא פסקינן ליה", יחיד האומר י"ג מידות כקורא בתורה, צריך לסיים הפסוק כולו: "וְנִקְהָ לֹא וְנִקְהָ... רַבְעִים",
ויש אומרים שאף היחיד מסיים בתיבת "וְנִקְהָ",
ש"פ שקוראם בטעמים - ניכר שעיקר מטרתו להזכיר מדות הרחמים דרך תפלה ובקשה. ולכן רשאי לסיים בתיבת ונקה.
[פירוט](#)

קריאת התורה קריאת הפטרה קריאת מגילות

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. **קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)**
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)

סדר קריאת התורה לתענית ציבור

אחרי עליית הכהן גוללים את הספר כשתי עמודות קדימה לעליית הלוי.
המנהג שהקהל אומר בקול רם את המשפטים המודגשים ואח"כ הקורא.

וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה
יַחַרָּה אַפָּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח
גְּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה
הוֹצֵאתָם לְהַרְגָם אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלְתָּם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה
שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפָּךָ וְהִנַּחְתָּם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ: זָכֹר
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ

מטה אפרים אורח חיים תרב, יד

ונוהגים כשמגיע ל"שוב מחרון אפך" כו', הקהל אומרים בקול רם.
וכן כשמגיע להי"ג מידות, אומרים הקהל בקול רם, "ה' ה'" עד
"ונקה", וכן ב"וסלחת" כו' "ונחלתנו". ובכל אלו יש להקורא ומי
שעלה לתורה לשתוק; ואחר שיסיימו הקהל, יקרא הקורא כדרכו, וזה
העולה לתורה עמו בלחש; כי הקהל אומרים פסוקים אלו דרך
בקשה, אבל הקורא והעולה אין רשאים לקרות דרך בקשה.

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. **קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)**
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. **אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה**
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

איכה פרק ה'

קריאת מגילה

קינה עם מענה הקהל

19 קינות ליל תשעה באב

אתה יהוה לעולם תשב כסאך לדור ודור: למה לנצח
 אוי נא לנו כי חטאנו.
 על זה היה דוה לבנו.
 על אלה חשכו עינינו.
 על הר ציון ששמים.
 שועלים הלכו בו.
 אוי מזה היה לנו:
 אתה יי לעולם תשב כסאך לדור ודור: למה לנצח
 תשכחנו תעזבנו לארץ ימים: קהל ואסיפה חזן השכיבנו יי אלק
 ונשובה חדש ימינו בקדם: כי אם מאס מאסתנו קצפת
 עלינו עד מאד: קר"ח השכיבנו יי אליה ונשובה חדש ימינו בקדם:

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

כת"ת לאחר ברכות התורה

קריאת התורה

"וציונו לברך את עמו ישראל באהבה"

ב"ברכת הבנים"

ברכת כהנים

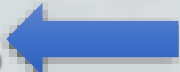
לקטי פסוקים (וצירופי פסוקים, כמו: ה' מלך...):

- פסוקי כניסה לבית הכנסת
- החלק השני של "הודו לה" בתחלת פסוקי דזמרה
- "יהי כבוד ה' לעולם" בפסוקי דזמרה
- "והוא רחום" הארוך בשני וחמישי
- "ואנחנו לא נדע" שלאחר נפילת אפיים
- החלק השני של "קדושה דסדרא"
- הוצאה והכנסה של ספר תורה
- פסוקי "צדקתך" בסוף מנחת שבת
- פסוקי הברכה "ויתן לך" במוצאי שבת
- ההקדמה להבדלה במוצאי שבת
- ההוספה האחרונה לברכת המזון
- בראש הסליחות: "שומע תפילה"
- לקראת סוף הסליחות: "שמע קולנו"

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות ה
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. **אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה**
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

**פרשנות
חדשה
בהקשר
החדש**



חידה "בלעמית":

שינויים בכוונת הפסוק

כתוצאה מהכללתו בתפילה שהיא "לקט פסוקי תנ"ך"

פתרון החידה

במדבר פרק כד

(א) וַיֵּרָא בַלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָי ה' לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הֵלֵךְ
כְּפַעַם־בְּפַעַם לְקַרְאֵת נְחָשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל־הַמַּדְבָּר פָּנָיו:

(ב) וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטֵי וַתְּהִי עָלָיו
רוּחַ אֱלֹהִים:

(ג) וַיֵּשֶׂא מְשָלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלְעָם בְּנוֹ בְּעַר וַנֵּאֵם הַגָּבֵר שְׂתֵם
הָעַיִן:

(ד) נָאִם שִׁמְעֵ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מִחֲזָה שְׂדֵי יַחֲזֶה נִפְל וַגְּלוּי עֵינָיִם:

(ה) **מה־טבו אהליך יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל:**

שתי תפילות יומיומיות מקורן

בפרשת בלק:

הראשונה לקוחה ככתבה

וכלשונה

מדברי השבח והברכה

שהרעיף בלעם על עם ישראל

השוכן לשבטיו.

חידה "בלעמית":

שינויים בכוונת הפסוק

כתוצאה מהכללתו בתפילה שהיא "לקט פסוקי תנ"ך"

פתרון החידה

כשנכנסים לבית הכנסת אומרים:

מֵה טְבוּ אֱהֻיָּךְ יַעֲקֹב, מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל:

במדבר כד

וְאֲנִי בָּרֹב חֲסִדֶּיךָ אָבוֹא בֵיתְךָ, אֲשַׁתְּחֶוּהָ אֶל הַיְכָל

תהלים ה

קִדְשֶׁךָ בְּיִרְאָתְךָ: יְהוָה אֲהַבְתִּי מֵעוֹן בֵּיתְךָ וּמְקוֹם

שם כו

מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ: וְאֲנִי אֲשַׁתְּחֶוּהָ וְאֶכְרַעָהּ, אֲבַרְכֶּהָ

לִפְנֵי יְהוָה עֲשֵׂי. וְאֲנִי תִפְלְתִי לָךְ יְהוָה עֵת רְצוֹן,

שם סט

אֱלֹהִים, בָּרֹב חֲסִדֶּיךָ, עֲנֵנִי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ:

מדרש אגדה (בובר) במדבר כ"ד
מה טבו אהליך יעקב – ראה
שלא היו פתחיהן של
ישראל מכוונים זה לזה,
אלא כל פתח הי' פתוח אחרי
אהל חבירו, כדי שלא יסתכל
כל אחד ואחד מהם בביתו
של חבירו [...]
משכנותיך ישראל – אמר
על המשכן ועל המקדש
שעשו ישראל שהשכינה
שכנה בהם והוא היה
מצילם:

שינויים בכוונת הפסוק

כתוצאה מהכללתו בתפילה שהיא "לקט פסוקי תנ"ך"

תהלים (עח, לט)

וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיָּהֶם וַיְבַלְשׁוּנָם יַכְזְבוּ-לּוֹ:

וְלִבָּם לֹא-נִכְזוּן עִמּוֹ וְלֹא נֶאֱמְנוּ בְּבְרִיתוֹ:

וְהוּא רַחוּם | יַכְפֹּר עֲוֹן וְלֹא-יִשְׁתֵּתִית

וְהִרְבָּה לְהִשָּׁיב אָפוֹ

וְלֹא-יִנְעִיר כָּל-תְּמָתוֹ:

וַיִּזְכֹּר כִּי-בִשְׁעַר הַמָּהַר יוֹם הוֹלֵךְ וְלֹא

יָשׁוּב:

בְּמָה יִמְרוּהוּ בַמִּדְבָּר יַעֲצִיבוּהוּ בִישִׁימּוֹן:

"וְהוּא רַחוּם"

במקורו המזמור עוסק

בסיפור יציאת מצרים,

הנסים הגדולים שעשה

הקב"ה לעם ישראל

וכפיות הטובה שלהם. על

אף זאת ה' ממשיך

ברחמיו לעשות נסים

לעמו, שהרי הוא רחום,

ומידת הרחמים היא אחת

משלוש עשרה מידותיו.

"שימושים" שונים לפסוק זה (קישור):

- "והוא רחום הארוך" – הסליחה שאומרים בשני וחמישי בחול בשחרית
- "והוא רחום הקצר" – לפני תחילת תפילת ערבית בחול.
- בשעת הקבורה
- בשעת הלקאת שלושים ותשע מלקות בבית דין



שינויים בכוונת הפסוק

כתוצאה מהכללתו בתפילה שהיא "לקט פסוקי תנ"ך"

דברי הימים ב' פרק כ'

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן בָּאוּ בְנֵי מוֹאָב וּבְנֵי עַמּוֹן וְעַמָּהֶם מִהָעַמּוֹנִים עַל יְהוֹשָׁפָט לְמַלְחָמָה:

רמב"ם סדר תפילות

נהגו העם להתחנן אחר נפילת פנים כשמגביה פניו מן הקרקע בפסוקים אלו: ואנחנו לא נדע מה נעשה...

משנה ברורה סימן קלא ס"ק ט

ומנהג פשוט לומר ואנחנו לא נדע - לפי שהתפללנו בכל ענין שיוכל אדם

להתפלל -- בישיבה ובעמידה ובנפילת אפים -- כמו שעשה משה רבינו ע"ה

שנא' ואשב בהר וגו' ואנכי עמדתי בהר וגו' ואתנפל לפני ה' וגו', ומאחר שאין

בנו כח להתפלל בענין אחר אנו אומרים: ואנחנו לא נדע מה נעשה וכו'.

וראוי לומר 'ואנחנו לא נדע' בישיבה, 'מה נעשה' בעמידה (של"ה ואחרונים):

(יא) וְהָיָה הֵם גְּמֹלִים עָלֵינוּ לְבוֹא לְגַרְשָׁנוּ מִיְרֻשָׁתָךְ אֲשֶׁר הוֹרֵשְׁתָּנוּ:

(יב) אֲלֵהֵינוּ הֲלֹא תִשְׁפֹּט בָּם כִּי אֵין בָּנוּ כֹחַ לְפָנֵי הַהֶמּוֹן הַרֵב הַזֶּה הַבָּא עָלֵינוּ, וְאֲנַחְנוּ לֹא נִדְעַה מַה נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֵינוּ עֵינֵינוּ:

(יג) וְכָל יְהוּדָה עֹמְדִים לְפָנָי יִקְוּ גַם טָפְסִים וְנָשִׂיחֵם וּבְגִיחֵם: פ

ואין עמך להתנצב:

מִצָּרְתָּנוּ וְתִשְׁמַע וְתוֹשִׁיעַ:

הֵם וְלֹא הַשְׁמִידוֹם:



שינויים בכוונת הפסוק

כתוצאה מהכללתו בתפילה שהיא "לקט פסוקי תנ"ך"

רמב"ם סדר תפילות

הַרְחֵמְנוּ! פְּתַח לִבְנוֹ לְתַלְמוּד תּוֹרָתוֹ, וְיִתֵּן בְּלִבּוֹ אֶהְבֵּתוֹ וְיִרְאֶתוֹ, לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנוֹ, וְלַעֲבֹדוֹ בְּלֶבָב שְׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֹפְצָה -- לְמַעַן לֹא נִיגַע לְרִיק, וְלֹא נִלְד לְבִהְלָה. כֵּן יְהִי רְצוֹן וְרַחֲמִים מִלְּפָנֶיךָ יְיָ-הוֹה אֱ-לֹהֵינוּ, שֶׁנִּחְיֶה לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ, כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה וְנִירָשׁ טוֹב לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. לְמַעַן, יִזְמַרְךָ כְבוֹד -- וְלֹא יִדָּם: יְיָ-הוֹה אֱ-לֹהֵינוּ, לְעוֹלָם אֻדְךָ. יְהִי לְרְצוֹן אִמְרֵי-פִי, וְהִגִּיּוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ: יְיָ-הוֹה, צוּרֵי וְגֹאֲלֵי.

שאלה: עבודת ה' על מנת לקבל פרס הינה פחותה.

נאמר בתחנונים שלאחר סדר היום: "כדי שנזכה ונירש טוב לחיי העולם הבא..." האם ראוי לומר זאת?

• הרב ד"ר רצון ערוסי -- **תשובה:**

בוודאי. ואין זה פרס, אלא תכלית האדם שנברא בצלם אלוקים "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך": השגת ה'.

רמב"ם הלכות תשובה פרק י הלכה א-ב

אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה

ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות

הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא

[...] -- אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה,

שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה

מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ואין עובדים ה'

על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין

אותן לעבוד מיראה עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה.

העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות והולך

בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני

יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה

האמת מפני שהוא אמת; וסוף הטובה לבא

בגללה.

שינויים בכוונת הפסוק

כתוצאה מהכללתו בתפילה שהיא "לקט פסוקי תנ"ך"

רמב"ם סדר תפילות

הרחמן! פתח לבנו לתלמוד תורתו, ויתן בלבנו אהבתו ויראתו, לעשות רצונו פרצונו, ולעבדו בלבב שלם ובנפש חפצה -- למען לא ניגע לריק, ולא נלד לבהלה. כן יהי רצון ורחמים מלפניך י-הוה א-להינו, ששנחיה לשמר חקיך בעולם הזה ולימות המשיח, כדי ששנזכה ונירש טוב לחיי העולם הבא. **למען**, יזמרך כבוד -- ולא ידם: י-הוה א-להי, לעולם אודך. יהיו לרצון אמרי-פי, והגיון לבי לפניך: י-הוה, צורי וגאלי.

יב הַפְּכֹת מִסְפְּדֵי לְמַחֹל לִי
פִתְחֹת שִׁקִּי וּתְאַזְרֵנִי שְׂמֹחָה.
יג לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְּבוֹד וְלֹא יִלֶּם
י-הוה א-להי לעולם אודך.

ר"א אבן עזרא: למען. והטעם: אני אודך כל ימי, למען יודך ויזמרך כל אדם שיש לו כבוד, והטעם: נשמה חכמה.
ר' ישעיה מטראני: למען יזמרך - כל זאת הטובה עשית עמדי, כדי שיזמרך ויודך כל אדם שיש לו כבוד.

הרב יוסף קאפח זצ"ל

"לקט פסוקי תנ"ך" עם "התאמה"

סליחות מבוארות - "נפש מרדכי"

רק הפסוק החותם את מגילת איכה במקורו כתוב בלשון מדברים, רבים. אך הפסוקים המובאים כאן מתהלים - במקורם: בלשון מדבר, יחיד.

אָמְרֵי הַאֲזִינָה ה' בִּינָה הַגִּיגִי:
יִהְיוּ לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ
ה' צוּרֵי וְגֹאֲלֵי:
אֵל פִּשְׁלִיכְנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קְדֹשְׁךָ אֵל
תִּקַּח מִמֶּנִּי:
אֵל פִּשְׁלִיכְנִי לְעֵת זְקֻנָּה כְּכֹלֹת כְּחֵי
אֵל פִּעֲזֻבְנִי:
עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת לְטוֹבָה וְיִרְאוּ שְׂנְאָי
וַיִּבְשׂוּ כִּי אֶתָּה יִקְנֶךָ עֲזָרְתֵנִי וְנִסְמָתֵנִי:
כִּי לָךְ יִקְנֶךָ הוֹסַלְתִּי אֶתָּה תַעֲנֶנּוּ אֶ-דֹנָי
אֶ-לֹהֵי:

פותחים את ארון הקודש

שִׁמְעֵ קוֹלֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ, וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרִצּוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ.
הַשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה, חֲדַשׁ יְמֵינוּ כְּקֹדֶם.

איכה ה, כא

אמרינו האזינה יי הנה הגינונו

אלנו.

אֵל-תַּעֲזֹבֵנִי ה' אֶ-לֹהֵי אֵל-תִּרְחַק מִמֶּנִּי:

ע"פ תהלים ה, ב

ע"פ תהלים יט, טו

ע"פ תהלים נא, יג

ע"פ תהלים עא, ט

ע"פ תהלים לח, כב

ע"פ תהלים פו, יז

ע"פ תהלים לח, טז

אֵל תַּעֲזֹבֵנִי, יי אֱלֹהֵינוּ, אֵל תִּרְחַק מִמֶּנִּי.

עֲשֵׂה עִמָּנוּ אוֹת לְטוֹבָה וְיִרְאוּ שׁוֹנְאֵינוּ וַיִּבְשׂוּ,

כִּי אַתָּה יי עֲזָרְתָנוּ וְנַחֲמָתָנוּ.

כִּי לָךְ יי הוֹחֵלְנוּ, אַתָּה תַעֲנֶנּוּ אֶדְנֵי אֱלֹהֵינוּ.

סוגרים את ארון הקודש

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

לשון המקרא

לשון חז"ל

עלי תמר, תענית, פרק ב

ויבלעוה לגיונות. כ"ה גם נוסחת ר"ע ובמחזו"ו, והרמב"ם בספר התפלה והתימנים,
ויבלעוה לגיונים. [...]

והנה כידוע אף שהמשניות, התלמודים ומדרשי הלכה ואגדה משתמשים הרבה
בלשון יוונית ורומית, לא כן הוא התפלות - שנוסדו כולם על לשון המקרא ועל
טהרת לשון הקודש. ולפיכך מפתיע הדבר שטבעו רבותינו השם ליגיונים בלשון יוונית
ורומית. והוא באמת המלה היחידה בכל התפלות והברכות שטבעו אנשי כנה"ג
בלשון רומית ודבר זה אומר פרשיני. ונ"ל שכמו השם "נאצי" בזמנינו, שלא יתכן
לתרגמו לשום לשון שְׁיִמְצָה את עומק הרשעות והשטנות הגלומה במלה זו, והשם הוא רק
"נאצי" בכל לשון, כמו"כ לא מצאו רבותינו שלאחר החורבן שום שם ומלה בלשה"ק שְׁיִמְצָה
בכל היקפו ועומקו את שם הרשעה השטנית של "לגיון" או בלשון רבים לגיונות. כי השם
והתרגום לא יכול להיות אחר, רק "לגיון"...

לשון המקרא

לשון בית הכנסת של חז"ל

לשון בית המדרש של חז"ל

משה בר-אשר, מטבע שטבעו חכמים בברכה

- **כנישתא** - מחקרים על בית הכנסת ועולמו - 4, בר אילן תש"ע עמוד: כז - מט
- **לשוננו רנה** - עיוני תפילות בלשון ובסגנון, בתכנים, בנוסחאות ובמנהגים.

**שיבוצים
בתפילה**

לשון בית הכנסת של חז"ל

לשון בית המדרש של חז"ל

ההבדל בין שתי חטיבות הספרות (ספרות חז"ל מכאן ומטבעותיהן של הברכות מכאן) אינו רק בקיומו של היסוד הזר (מילים ארמיות ויווניות, כמו סנהדרין ואפיקומן, שמצויות לרוב במשנה) או בהיעדרו -- אלא בסימן מובהק נוסף המאפיין את לשון הברכות; הרחקתה של לשון הברכות מן היום יום בולטת גם בזיקתה היתרה אל המקרא גם בלשון וגם בסגנון.

**בספרות ההלכה פנו חכמים אל העברית שבפי כול,
אבל בברכות המשיכו את מסורת המקרא, ובזה בוודאי
השיגו פן נוסף של שְׁגָב בלשונן של הברכות.**

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. **ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך**
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

אנו מוצאים "ברכות" המורכבות
מטקסט שלם מן התנ"ך בתוספת
חתימה שתיקנו חכמים בתעניות
ציבור על עצירת גשמים:

משנה מסכת תענית פרק ב':

ואומר לפניו עשרים וארבע ברכות:
שמונה עשרה שבכל יום,
ומוסיף עליהן עוד שש.

20. ובכן, למשל הברכה הרביעית היא צירוף של מזמור קכ בתהילים כגוף הברכה, ושל החתימה "מי שענה את שמואל במצפה וכו'... בא"י שומע צעקה", כפי שניתן לראות מהטקסט המוצג בזה:

1 שִׁיר הַמַּעְלוֹת:

2 אֵל ה' בְּצַרְתָּה לִי

3 ה' הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שָׁקַר

4 מֵהַ יָּתֵן לְךָ וּמֵהַ יִסִּיף לְךָ

5 חֲצִי גְבוּר שָׁנוּנִים

6 אוֹיֵה לִי כִּי גִרְתִּי מִשָּׁן

7 רַבַּת שְׁכָנָה לָהּ נַפְשִׁי

8 אָנִי שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר

קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי.

מִלְּשׁוֹן רַמְיָה.

לְשׁוֹן רַמְיָה.

עִם גְּחִלֵי רְתָמִים.

שְׁכַנְתִּי עִם אֶהְלֵי קָדֵר.

עִם שׁוֹנֵא שְׁלוֹם.

הִמָּה לְמַלְחָמָה.

מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה.
ברוך אתה ה' שומע צעקה.

לשון אחר: תוספת החתימה מעבירה את המזמור מקטגוריה של קריאת פרק בתנ"ך לקטגוריה של מטבע שטבעו חכמים בברכה. ואין אמירתו כאמירת שיר של יום בפי הלוויים או כקריאת מזמור תהלים בזמירות של שחרית, אלא כמו כל ברכה שהמתפלל אומר.

החידה "על בטן מלאה"

תורה ותפילה

שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"

בין מסגרת של ברכות)

מסגרת של ברכות)

מסגרת של ברכות)

בתור תפילה

בתור תפילה

מובאה מפורשת של פסוק או של מספר פסוקים מן המקרא.

בתוך הברכה עצמה **מצוין בפירוש**

שציטטה לפנינו.

המובאה מוצגת באחת הלשונות

• "שנאמר"

• "ונאמר"

• "כאמור"

• "ככתוב" וכיו"ב

7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך

8. **שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח**

9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

11. שיבוץ רצף מילים

12. רמזי פסוקים

דוגמא 1:

✓ הפסוק שנשתלב (בחלק מהנוסחים) בסוף

ברכת הזן שבברכת המזון

"**כאמור: 'פֹּתַח אֶת יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן'**
" (תהלים קמה טז)

דוגמא 2:

✓ הפסוק שנשתלב בברכת הארץ שבברכת המזון

"**ככתוב (או כאמור): 'ואכלת ושבעת וברכת**

את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך'
" (דברים ח י)

8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח

דוגמא 3:

✓ סדרות מובאות מפורשות רבות שנכללו בברכות "מלכויות, זיכרונות ושופרות" במוסף של ראש השנה.

סוף פסוקי שופרות

(בנוסח הרמב"ם):

וְכַתּוּב: וַיְהִי הַיּוֹם עָלֵיהֶם יִרְאָה, וַיֵּצֵא כַּבָּרֶק חֲצוֹ; וְאֵלֵינוּ יְהִי הַיּוֹם בְּשׁוֹפָר יִתְקַע, וְהַלֵּל בְּסַעֲרוֹת תִּימָן.
יְהִי הַיּוֹם צָב־אוֹת, יִגָּן עָלֵיהֶם; כִּן תִּגָּן עַל עַמּוֹךְ, בְּשָׁלוֹמְךָ.

זכריה ט יד
וַיְהִי הַיּוֹם עָלֵיהֶם יִרְאָה וַיֵּצֵא כַּבָּרֶק חֲצוֹ
וְאֵלֵינוּ יְהִי הַיּוֹם בְּשׁוֹפָר יִתְקַע וְהַלֵּל
בְּסַעֲרוֹת תִּימָן:
יְהִי הַיּוֹם צָב־אוֹת יִגָּן עָלֵיהֶם וְאֶכְלוּ וְכִבְּשׁוּ
אֲבֹנֵי-קָלַע וְשִׁתּוּ הַמָּוֶה כְּמוֹ-גִיז וּמְלֵאוּ
כַּמְזֻרָק כְּזוֹנוֹת מְזַבְּחִים:

פסוקי מלכויות

כְּכַתּוּב בְּתוֹרַתְךָ, יְיָ יְמִלְךָ לְעַלְמֵי וָעֵד:
וַנֵּאמֶר, לֹא הִבִּיט אֵינֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מְלָךְ בּוֹ:
וַנֵּאמֶר, וַיְהִי בִישְׁרוֹן מְלָךְ, בְּהַתְאַסֵּף רְאִשֵׁי עָם, יַחַד וְשָׁבִטִי יִשְׂרָאֵל:
וּבְדַבְרֵי קִדְשֶׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר, כִּי לִי הַמְּלוּכָה, וּמִשָּׁל בְּגוֹיִם:
וַנֵּאמֶר...
וּבְתוֹרַתְךָ כְּתוּב לֵאמֹר, שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:



8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח

דוגמא 4:

פי הוא לבדו:

פועל גבורות, בעל מלחמות, מצמיח ישועות, נוֹרָא תהלות, המחדש בטובו בכל־יום תמיד מעשה בראשית.
עוֹשֶׂה [נ"א: עוֹשֶׂה] תְּדוּשׁוֹת, זורע צדקות, בורא רפואות, אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת.
פְּאֲמוֹר: לעשה אורים גדלים פי לעולם חסדו.
 אור חדש על־ציון תאיר ונזכה כלנו מהרה לאורו.
 ברוך אתה יי, יוצר המאורות.

שם נסמך (בצירוף סמיכות: צירוף של שם+שם)	פעל בזמן הווה
בוֹנֶה (נ' בסגול) בראשית ד' י"ז: וַיְהִי בְנֵה עִיר	בוֹנֶה (נ' בצירי) תהלים קמ"ז ב: בוֹנֶה יְרוּשָׁלַם ה'
תהלים קמ"ו ו: עֲשֵׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ	תהלים קט"ו ט"ו: עֲשֵׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ.
ישעיהו מ"ה ז: עֲשֵׂה שְׁלוֹם	תהלים קלו, ז: לעֲשֵׂה אֲוִרִים גְּדִלִים כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדְךָ.

- תהלים פרק קלו
- (א) הודו לה' פי טוב
 - (ב) הודו לאלהי האלהים
 - (ג) הודו לאדני האדנים
 - (ד) **לעשה** נפלאות גדלות לבדו פי לעולם חסדו:
 - (ה) **לעשה** השמים בתבונה פי לעולם חסדו:
 - (ו) לרקע הארץ על המים פי לעולם חסדו:
 - (ז) **לעשה** אורים גדלים פי לעולם חסדו:
 - (ח) את השמש לממשלת ביום פי לעולם חסדו:
 - (ט) את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כל"ח: פי לעולם חסדו:
 - (י) **למפה** מצרים בבכוריהם פי לעולם חסדו:
 - (יא) ויוצא ישראל מתוכם פי לעולם חסדו:
 - (יב) ביד חזקה ובזרוע נטויה פי לעולם חסדו:
 - (יג) לגזר ים סוף לגזרים פי לעולם חסדו:
 - (יד) והעביר ישראל בתוכו פי לעולם חסדו:

8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח

דוגמא 5:

יְהִי רָצוֹן מְלַפְנֶיךָ [...]
 וְשִׁמְעֵנִי בְשִׂמְחָה בְּאַרְצֵנוּ, וְתִטְעֵנִי בְּגְבוּלֵנוּ.
 וְשִׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת־קִרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ:
 תְּמִידִים כְּסֻדָּרָם וּמוֹסָפִים כְּהִלְכָתָם.
 וְאֶת־מוֹסַף יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה
 כְּמִצְוֹת רְצוֹנָךְ,
 כְּמוֹ שִׁכְתָּבְךָ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל־יְדֵי מִלְּשָׁה עִבְרִית, מִפִּי כְּבוֹדְךָ, כְּאָמֹר:

וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כָבָשִׁים בְּגֵי־שָׁנָה תְּמִימִם
 וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְתֵּה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ.
 עֲלֵת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ עַל־עֲלֵת הַתְּמִיד וְנִסְכָּה.

”לעשות מהתורות תפלות”

8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח

דוגמא 6:

שחרית

שִׁירָה חֲדָשָׁה שֶׁבַּחוּ גְּאוּלִּים לְשִׁמְךָ
יְחַד כָּלֵם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ:
"י-הִנֵּה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד."

ערבית

מִלְכוּתְךָ רְאוּ בְּנֵיךָ, בּוֹקֵעֵי יָם לְפָנַי מִנְּשָׁה,
"זֶה אֵ-לֵי" עָנוּ, וְאָמְרוּ:
"י-הִנֵּה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד."

אמרו עליו, על רבי נתן בן הגר"י
קמינצקי (קישור) ז"ל, שהיה
אומר פסוק זה בקול רם ובכוונה
של קבלת עול מלכות שמים.

השווה לשני הפירושים
בפירוש הרמב"ן לתורה
בסוף שירת הים: האם
זוהי הכרזה והצהרה של
אמונתנו, או שזוהי תפילה
ובקשה שתתגלה מלכותו.

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. **שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח**
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

המובאה הלא מפורשת –
כלומר מדובר בציטטה של פסוק מן המקרא
בלא ציון שזו מובאה,
ומי שלא יעיין היטב לא יחוש שעומד לפניו
ציטוט.

9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח

דוגמא 1:

בברכת היוצר (הברכה הראשונה לפני קריאת "שמע" של שחרית) נשתלב הפסוק מתהלים (קד)

בְּרוּךְ אַתָּה, יי אֱ-לֹהֵינוּ, מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חַשְׁךְ, עֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת-הַפֶּל.
הַמַּאִיר לְאֶרֶץ וְלְדָרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים,
וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל-יּוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית.
מִה־רָבוֹ מַעֲשֵׂיךָ | י-הוָה בְּלִבִּי בְּתִכְמֵה עֲשִׂיתָ
מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קוֹנֵנָהּ.

מתוך: סידור "ושננתם" (נוסח אשכנז) לחול, לשבת וליום-טוב הערוך בידי אליהוא שנון

9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח

תהלים פרק קלו [= "הלל הגדול"]:
כה נתן לחם, לכל-בשר:
כי לעולם חסדו.
כו הודו, לאל השמים:
כי לעולם חסדו.

דוגמא 2: ... הֲזַן אֶת הָעוֹלָם כְּלוּ.

בטובו בָּחַן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים הוא נֹתֵן לְחֶם לְכָל בֶּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ.
ובטובו הִגְדֹּל תְּמִיד לֹא חָסַר-לָנוּ...

בשעה שירד לישראל מן
תקן משה רבינו את ברכת "הזן".
למרות זאת, שני פסוקים מאוחרים,
משני מזמורים שונים בספר תהלים,
בברכה זו משולבים;
התצליחו לזהות את שני הכתובים?
הפסוק הראשון הלקוח מ"הגדול שבהילולים"
בברכה זו נחבא הוא מעט אל הכלים.
ואילו הפסוק השני נאמר רק בחלק מהנוסחים,
ולמרות זאת הוא קל יותר למציאה
כי תמרור מזהיר: פסוק לפניך.

מתוך: **סידור** "ושננתם"
אליהוא שנון

חידה "על

בטן מלאה":

9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח

דוגמא 3:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד ב

מכדי [הרי], האי [אותו] "יהיו לרצון אמרי פי" - משמע לבסוף, שאפשר להבינו כסיום התפילה, בבקשה שיירצו דברי המתפלל שכבר אמרם, ואולם משמע מעיקרא [מתחילה] דבעינא למימר [שאני רוצה לומר] שאפשר להשתמש בהם גם כפתיחה: יהיו לרצון אמרי פי שאני רוצה לומר. ואם כן יש לשאול: מאי טעמא [מה טעם] תקנוהו רבנן [חכמים] שיאמר לאחר שמונה עשרה ברכות? לימרו מעיקרא [שיאמרו פסוק זה בתחילה] לפני שמונה עשרה! על כך אמר ר' יהודה בריה ד[בנו של] ר' שמעון בן פזי: הואיל ולא אמרו דוד לפסוק זה "יהיו לרצון" אלא לאחר שמונה עשרה פרשיות בתהלים (בסוף פרק יט בתהלים), לפיכך תקינו רבנן [תיקנו חכמים] לאמרו לאחר שמונה עשרה ברכות.

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. **שילוב פסוק עם "התאמה"**
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

ציטטה של פסוק מן המקרא בלא ציון שזו מובאה,
ועם שינויים קלים להתאמת הפסוק לתפילה
המבוקשת.
כאן עוד יותר קשה לזהות שמשולב כאן ציטוט.

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

דוגמא 1: בפתיחת ברכת יוצר שובץ הפסוק מישעיהו

בְּרוּךְ אַתָּה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, מְלֶכֶד הָעוֹלָם,

יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ, עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל.

הַמְאִיר לְאֶרֶץ וְלְדָרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים,

וּבְטוֹבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יּוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית.

מְהִרְבּוֹ מַעֲשִׂיהָ | יְהוָה בָּלֵם בְּחַכְמָה עֲשִׂיתָ

מְלֵאָה הָאֶרֶץ קוֹנֵנָה.

ישעיהו מה, ו-ז:

לְמַעַן יִדְעוּ מִמְזִרְח־שָׁמַיִם וּמִמְעַרְבָּה כִּי־אִפְסָם

בְּלַעֲדֵי אֲנִי? הֲתָה וְאֵין עוֹד:

יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ **עוֹשֶׂה שְׁלוֹם**

וּבוֹרֵא רָע אֲנִי? הֲתָה **עוֹשֶׂה** כָּל־אֲלֹהִים:

ברכות דף י"א עמוד ב'

מאי [מה] מברך? אמר ר' יעקב אמר ר' אושעיא: "יוצר אור ובורא חשך" [...]

כדכתיב קאמרינן [כמו שכתוב אנו אומרים].

אלא מעתה "עושה שלום ובורא רע" - מי קא אמרינן כדכתיב [האם אנו אומרים כמו שכתוב]!?

אלא כתיב [כתוב] "רע", וקרינן [וקוראים אנו] "הכל" - לישנא מעליא [לשון מעולה, נקיה]

בהמשך נראה דוגמה נוספת לכך שהמילה "הכל" ממירה חלק משיבוץ מקראי בתפילה.

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

דוגמא 2: תהלים לד יד

נִצֹּר לְשׁוֹנֵי מִרְעַ

וּשְׁפָתֵי מְדַבֵּר מִרְמָה:

✓ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי
[כשהיה מסיים תפילתו, אמר כך]:

אֱלֹהִי,

נִצֹּר לְשׁוֹנֵי מִרְעַ.

וּשְׁפָתוֹתַי [נ"א: וּשְׁפָתַי] מְדַבֵּר מִרְמָה:

וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תְדוּם, וְנַפְשִׁי כְּעֶפְרַלְלָה לְכֹל תְּהִיָּה.

שיבוץ זה
הופך את
ההוראה
והמצווה
לתחינה
ובקשה
שה' יסייע
למתפלל בנצירת
לשונו

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. רמזי פסוקים

לפעמים נחלקו הנוסחים האם להיצמד
לנוסח הפסוק, או לשנותו:

כמו בדוגמא האחרונה, 2:

תהלים: **וּשְׁפָתֶיךָ מְדַבֵּר מִרְמָה**
וּשְׁפָתוֹתַי [נ"א: וּשְׁפָתַי]

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

דוגמא 3:

אָבִינוּ מִלְכֵנוּ, זְכוֹר / זְכוֹר / זְכוֹר כִּי עָפָר אָנְחָנוּ.

ר"ז הענא (בתוך: לוח ארש, עמ' רסה) דוחה את נוסח הסידורים שלפניו (זְכוֹר / זְכוֹר) בטענה: "וסכלות גמור הוא כי לא שייך בזה לשון בקשה, כי כבר גלוי וידוע לפניו, כענין שנאמר: זְכוֹר כִּי עָפָר אָנְחָנוּ".

ריעב"ץ (לוח ארש, עמ' עט-פ): זְכוֹר או זְכוֹר... כאשר נמצא בכל הספרים הוא הנכון בוודאי. אין להשגיח בדברי המבהיל המהביל... צדקה נוסחת הספרים הקדומים... דרך הצווי ובקשה. ואע"פ שלשון הכתוב הוא במלאפו"ם כדרך התואר, אין קפיידא אם משנים הלשון לצרכינו, ומשיבים אותו לדרך בקשה, כמו שאומרים... "לא כחטאינו תעשה"...

אמנם, בנוסח
ע"מ שם לא שינו
לשון הפסוק,
אלא: "עשה!"

והיותר קרוב... [זְכוֹר] בשווא שהוא לשון ברור, אלא ד... [זְכוֹר] בקמץ נמי לא משתבש,
שכמוהו הרבה במקרא שהמקור ישמש במקום העתיד והצווי, וגם התואר על משקלו".

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

דוגמא 3:

אָבִינוּ מִלְכָּנוּ, זְכוֹר / זְכוֹר / זְכוֹר כִּי עֵפֶר אֲנַחְנוּ.

הגר"ע יוסף, חזון עובדיה
(ימים נוראים) עמ' רו-רז:
האומרים בשורוק יש להם על
מה שיסמוכו. אבל העיקר
כדברי הפרי חדש לומר "זכור
(בשווא ולא בקמץ) כי עפר
אנחנו", ולא כלשון הכתוב.

<https://www.ykr.org.il/question/8591>

מה ההבדל בין מה שאומרים בסוף נפילת אפים זכור כי עפר, לבין
אבינו מלכנו שאומרים זכר כי עפר (סידור איש מצליח), מה הסיבה
לכך?

ב"אבינו מלכנו" זו לשון בקשה, וכמו שאתה מבקש מבנך גמר לאכול,
שמר את הספר, אותו דבר: זכר כי עפר אנחנו.
לעמות זאת בפסוק זה תואר, כמו שאומרים: הכסא הזה "שמור", הספר
הזה "גמור".

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

תהלים קג, יד

כִּי הוּא יָדַע יִצְרָנוּ, זָכוֹר כִּי עָפָר אֲנַחְנוּ: תרגום: אָרוּם קָדְמוֹי גְּלִי יִצְרָא בִישָׂא דְמַתְעֵי יִתְנָא

רש"י: זכור כי עפר אנחנו - זכור הוא ולא שכה שאנחנו עפר ויודע שאנוש כחצר ימיו וגו':

רד"ק: זכור כי עפר אנחנו, הפסוק כפול בענין במלות שונות, כי פירוש זכור - כמו ידע, כלומר זכור לפניו תמיד.

ופירוש עפר אנחנו - כמו יצרנו, כי היצר הוא התאוות הבהמיות והגופיות שהם עפר, כי באותם התאוות ידמה האדם לבהמה שהיא כולה מן העפר.

ר' ישעיה מטרנאני: כי הוא ידע יצרנו - הוא יודע יצירתנו, שנוצרנו מעפר ואפר, וזכור הוא לפניו כי עפר אנחנו, ומעשינו חשובים לפניו לכלום.

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

טור או"ח סימן קטז :

"אע"ג דתניא 'כל הכתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד; ליחיד אין מכנין אותו לרבים', וא"כ כיון שהפסוק הוא לשון יחיד 'רפאני ה' וארפא', היאך אנו אומרים אותו בלשון רבים?

פי' הרמ"ה: היינו במתרגם המתרגם הפסוקים אינו רשאי לשנות מיחיד לרבים, או איפכא; וה"ה נמי הקורא הפסוק ככתבו בזמן שמכוין לקרות. אבל פסוק של תפלה, שאין כוונת הצבור לקרותו אלא להתחנן דרך תפלה ובקשה - הרי הן כשאר תפלות ורשאים לשנותם לפי צורך השעה לפי ענין תחנתם ובקשתם. והרב ר' יונה כתב: דווקא כשקורא כל המזמור או כל הענין כסדר - אז אין לשנות; אבל כשמתפלל ואומר פסוקים הנה והנה - יכול לשנות מיחיד לרבים ומרבים ליחיד, ולזה נוטה דעת א"א ז"ל."

משנה ברורה סימן קטז ס"ק א
"ולא יאמר 'רפאנו ד' אלהינו ונרפא',
כי לישנא דקרא הוא כך: 'רפאני ד' וארפא'."

דוגמא 4:

בברכת רפואה משולב
משפט שלם מן
המקרא: "רְפָאֵנִי ה'
וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי
וְאַנְשֵׁה כִּי תִהְלֹתִי
אֶתָּה" (ירמיהו יז, יד),
שנשתנה שינוי קל
מגוף המדבר למדברים
בתפילת העמידה:
"רפאנו ה' ונרפא..."

10. שילוב פסוק עם "התאמה"

דוגמא 5: בברכת "גאל ישראל" ("אמת ואמונה") שלאחר קריאת שמע של ערבית, בנוסחאות שונות, שולב פסוק מאיוב בשינוי קל:

הפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים = מְלַכְנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל־הָעָרִיצִים.

הָאֵל הַנִּפְרָע־לָנוּ מִצָּרֵינוּ = וְהַמְשַׁלֵּם גָּמוּל לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ,

הַעֲשֵׂה גְדוֹלוֹת עַד־אֵין־חֶקֶר = [נְסִים] וְנִפְלְאוֹת עַד־אֵין־מִסְפָּר.

הַשָּׁם וְנַפְשֵׁנוּ בְּתַיִם = וְלֹא־נָתַן לְמוֹט רַגְלֵנוּ,

הַמְדַרְיֵכְנוּ עַל־בְּמוֹת אוֹיְבֵינוּ = וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל־כָּל־שׁוֹנְאֵינוּ,

הַעֲשֵׂה־לָנוּ נְסִים וְנִקְמָה בַּפְרָעָה = אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֶדְמַת בְּנֵי־חַם.

הַמָּכָה בְּעֶבְרָתוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם, וַיּוֹצֵא אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם, לְחֵרוֹת עוֹלָם.

הַמַּעֲבִיר בְּנָיו בֵּין גְּזְרֵי יַם־סוּף, אֶת־רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתֵהוֹמוֹת טַבַּע.

איוב (ט, י): "עֲשֵׂה גְדוֹלוֹת עַד אֵין חֶקֶר
וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר".

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. **שיבוץ רצף מילים**
12. רמזי פסוקים

שיבוץ של ביטויים בני מילים מספר כצורתן
בתוך גוף הברכה או בחתימתה

11. שיבוץ רצף מילים

מה פירוש "צדקה" במקרא, בלשון חז"ל ובלשון התפילה?

דוגמא 1:

אהב צדקה ומשפט
 תסד י-הוה מלאה הארץ:

<u>נוסח אשכנז</u>	<u>נוסח הספרדים</u>
השיבה שופטינו כבראשונה, ויועצינו כבתחלה,	
והסר ממנו יגון ואנחה	
ומלוך עלינו אתה ה' לבדך בתסד וברחמים, וצדקנו במשפט.	ומלוך עלינו אתה ה' לבדך ברחמים, בצדק ובמשפט.
ברוך אתה ה', מלך אוהב צדקה ומשפט .	

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 2:

ברכת מעין שבע - ערבית לשבת

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק, וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב,
הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא,
אֵל עֲלִיּוֹן, קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.
מִגֵּן אֲבוֹת...

בראשית יד, יט
בְּרוּךְ אַבְרָם
לְאֵל עֲלִיּוֹן
קוֹנֵה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ.

ברכת אבות / " מגן אברהם "

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק, וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב.
הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, **אֵל עֲלִיּוֹן,**
גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים, **וְקוֹנֵה הַכֹּל,**
וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת,
וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם
לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה.

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט

נפתלי ויזר, לחקר נוסח העמידה במנהג בבל הקדמון

בתוך: התגבשות נוסח התפילה במזרח ובמערב, כרך א, עמוד: 65

המטבע הלשוני "קונה הכל" בנוסח הבבלי של תפילת שמונה עשרה, כפי שנתגבש גיבוש סופי וכפי שנתאזרח במנהגן של כל העדות, תופעה סתומה ומתמיהה היא התובעת הסבר. מה ראו מנסחי ברכה זו לסטות מלשון הכתוב "קונה שמים וארץ" ולהחליפה בביטוי מחודש "קונה הכל"? איזה טעם לפגם מצאו בביטור המקראי? אף מיקומו של התחליף - תמוה הוא. הוא נותק מהקשרו המקראי "אל עליון" ושובץ אחרי המלים "גומל חסדים טובים" [...]

נראה שהמניעים שהזיקו שינויים אלה נעוצים בפרשנות מדרשית של המלים "קונה שמים וארץ". חכמי האגדה העניקו להן משמעות נועזת החורגת לחלוטין מפשוטו של מקרא. מלים אלה אינן מתייחסות אל "אל עליון" ואינן משמשות תואר אלהים אלא מהוות כינוי לאברהם אבינו שנעשה שותף בבריית העולם, שהקב"ה הקנה לו שמים וארץ, "שמו אדון על עולמו" והשליטו על העליונים והתחתונים. לשון אחרת: אברהם אבינו ולא הקב"ה מתואר כאן כ"קונה שמים וארץ". אחדים ממפרשי המדרש התקשו בשאלה, כיצד ניתן ליישב פירוש זה עם לשון הכתוב. מחמת קושי זה ניסו להוציא את דברי המדרש ממשמעותם הגלווייה. מסתבר להניח, שחכמי האגדה השתמשו כאן בשיטת ה"סרוס"

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 3:

במדבר פרק כד

(א) וַיֵּרָא בְלָעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָי ה' לְבָרֵךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הֵלֵךְ
כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאת נְחָשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל־הַמְדַבֵּר פָּנָיו:

(ב) וַיֵּשֶׂא בְלָעָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתֵהִי

המשך החידה ה"בלעמית":

שתי תפילות יומיומיות מקורן בפרשת
בלק:

הראשונה לקוחה ככתבה וכלשונה
מדברי השבח והברכה
שהרעיף בלעם על עם ישראל השוכן
לשבטיו.

התפילה השנייה קשה יותר
למציאה...

היא "תובנה" שכתובה בפרשה,
ובברכת שים שלום היא רמוזה.

נוסח הספרדים	נוסח ספרד	נוסח אשכנז
וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ	וְטוֹב יְהִי בְּעֵינֶיךָ	וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ
לְבָרְכֵנוּ, וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל,	לְבָרְכֵנוּ, וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל	לְבָרֵךְ אֶת עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל
	בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה	בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה
בְּרַב עֹז וְשָׁלוֹם.	בְּשָׁלוֹמְךָ	בְּשָׁלוֹמְךָ

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 4:

תוספת בקשות לברכת המזון:

הַרְחֵמֵנוּ, הוּא יִשְׁלַח-לָנוּ אֶת-אֱלֹהֵיהָ [רוב הנוסחאות: אֱלֹהֵינוּ] הַנְּבִיא
זְכוּר לטוֹב, וַיִּבְשַׁר-לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת, יְשׁוּעוֹת וְנִקְמוֹת.

✓ מלאכי ג כג

הִנֵּה אָנֹכִי שְׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵיהָ הַנְּבִיא
לְפָנַי בּוֹא יוֹם יְ-הֵ-יָהּ הַגָּדוֹל וְהַנוֹרָא:

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 5:

✓ "ומפליא לעשות" (שופטים יג, יט)
וַיִּקַּח מְנוּחַ אֶת גְּדֵי הָעֵזִים וְאֶת הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל הַצּוּר לְהַ'
וּמְפֹלָא לַעֲשׂוֹת וּמְנוּחַ וְאֶשְׁתּוֹ רְאִים:
רד"ק: ומפליא לעשות – המלאך היה מפליא לעשות בהוצאת האש מן
הצור ואכול הגדי והמנחה וכשהאש גדל והעלה להב עלה מלאך ה'
כלומר נסתלק מעליהם בלהב.

שולחן ערוך אורח חיים סימן ו סעיף א

כשיצא מבית הכסא, יברך: אשר יצר את האדם בחכמה... ומפליא לעשות:

1) מפני שהאדם דומה לנווד מלא רוח, ואם יעשה אדם בנווד נקב כחודה של מחט,
הרוח יוצא. והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו, הרי זה פלא.

2) ועוד יש לפרש ע"ש שבורר טוב המאכל ודוחה הפסולת.

3) הגה: ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר

רוחני בדבר גשמי, והכל הוא ע"י שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו (דברי עצמו).

שיעורי ימי העיון זמינים כל השנה גם באתר התנ"ך: hatanakh.com

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 6:

- 1 ...נוֹדָה לָךְ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתְךָ
- 2 עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ
- 3 וְעַל נְשָׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ
- 4 וְעַל נְסִיךָ שְׂבָכָל יוֹם עִמָּנוּ.
- 5 וְעַל נְפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ
- 6 שְׂבָכָל עֵת
- 7 עָרַב וְבָקֵר וְצֹהָרִים.

-- האם שיבוץ זה - שונה הוראה?

- "אָנִי אֶל אֱלֹהִים אֶקְרָא וְה' יוֹשִׁיעֵנִי, עָרַב וְבָקֵר וְצֹהָרִים אֲשִׁיחָה וְאֶהְמָה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי" (תהלים נה יח)
- רש"י בתהילים: "ערב ובוקר וצהרים - ערבית ושחרית ומנחה, ג' תפילות".
- "יכול יהא כוללן [לשלוש תפילות הללן] בבת אחת? כבר מפורש על ידי דוד, דכתיב: 'ערב ובקר וצהרים' וגו' ". (תלמוד בבלי ברכות לא.)

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 7:

ירמיהו כ, יז: יז אָרוּר הַיּוֹם אֲשֶׁר יִלְדָּתִי בּוֹ יוֹם אֲשֶׁר יִלְדָּתִי
אֲמִי אֶל יְהִי בְרוּךְ. [...] יז אֲשֶׁר לֹא מוֹתַתִּנִּי מִרְחֹם וַתְּהִי לִי
אֲמִי קְבָרִי וְרִחְמָהּ הָרַת עוֹלָם. יח לָמָּה זֶה מִרְחֹם
יִצְאָתִי לְרֵאוֹת עֶמֶל וְיִגְוֹן וַיִּכְלוּ בְּבִשָּׁת יָמָי.

ר' יוסף אבן כספי: הרת עולם – שיהיה ההריון שוקד ולא
יגיע עת ללדת כמו שבאר למה זה מרחם יצאתי,
ואולם מה שתקנו אנשי כנסת הגדולה: היום הרת עולם,
נכון מאד, רק אין זה ענינו.

אחת הפרשיות המרתקות בתולדות העברית כרוכה במעבר של
המילה עולם מן המשמע 'נצח' בלשון המקרא למשמע 'תבל'
שנוסף לה בלשון חז"ל. החכמה הפנימית של השפה הצליחה לחולל
את השינוי בטבעיות, ורהיטות השפה וזרימתה לא נפגעו מקיומו של
המשמע החדש בכפיפה אחת עם הישן. הצלחה זו מורגשת עוד
היום בקרב דוברי עברית שאינם ערים תמיד למיזוג מעניין זה בתוך
עולם, ובכל זאת קולטים כהלכה כל משמע המזדמן לפניהם.
שמא יהודה פרידמן, מחקרי לשון ומינוח בספרות התלמודית - מנח
מנח רביע, 2014, עמוד: יא

<u>נוסח אשכנז</u>	<u>נוסח הספרדים</u>
היום הרת עולם	
היום יַעֲמִיד בְּמִשְׁפֵּט כָּל יִצְוֵי עוֹלָם	היום יַעֲמִיד בְּמִשְׁפֵּט כָּל יִצְוֵי עוֹלָמִים

שד"ל ישעיהו נ"ז:ט"ו

שכן עד וקדוש שמו [...] כמו שמלות הרבה משמשות ביחד על הזמן ועל המקום (כמו אחר, לפנים, אחור, קדם, אחרון, קדמון, הנה, כה, עד אנה, והלאה, ומעלה), כן מלת עד [...] וכן מלת עולם נראה לי שגם היא נאמרת לא על הזמן בלבד, אלא גם על המקום, כלומר על גובה בלתי מוגבל [...] וכן עולם חסד יבנה (תהלים פ"ט:ג') נראה לי שהכוונה בו על השמים הנזכרים בסוף הפסוק. ועל הדרך הזה נראה לי שהושאל אחר כך שם עולם להורות על כלל הבריאה, כי תחלה הונח על הזמן הנעלם ובלתי מוגבל, לשעבר או להבא, ואחר כך הושאל על המקום בלתי מוגבל, והוא כלל המציאות.

ערוך השולחן אורח חיים תקצ"ב:ו' ביאורו של "היום הרת עולם" – הכי פירושו: דאדם הראשון נברא בראש השנה [...] ובו נגמר הריונו של עולם, שהאדם הוא תכלית הבריאה. וחטא [...] ונדון בו ביום, ולכן "היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים", כדאיתא בפסיקתא (פרשה כג): אמר הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון: אתה סימן לבניך, כשם שעמדת לפני בדין ביום זה, ויצאת בדימוס – שלא מת באותו יום, והאריך לו עד יומו של הקדוש ברוך הוא, שהוא אלף שנים – כמו כן בניך יעמדו לפני בדין ביום זה.

חכמת שלמה אורח חיים תקצ"ב:א'

(שם בהג"ה) ונהגו לו' כל פעם אחר שתקעו היום הרת עולם ואפילו בשבת וכו'. נ"ב הנה מה שנהגו לו' דוקא אחר שתקעו י"ל בשבין גוף המאמר היום הרת עולם שכבר הרגישו התוס' דהרי קי"ל בניסן נברא העולם. אך נראה הכוונה דהנה קי"ל סוף מעשה במחשבה תחלה והנה תשובה קדמה לבריאת עולם והיינו דלא היה כדאי להבראות אם ח"ו לא היה מועיל תשובה רק מחמת שקדם מחשבת התשובה לכך נברא העולם. והנה זמן המוכן לתשובה הוא תשרי ולכך אמר היום הרת עולם דנחשב כאילו עתה נברא דלולא יום זה דמהני תשובה לא היה נברא רק שצפה הקב"ה ביום הזה לכך בראו ולכך נחשב כאילו היום נברא ולכך שייך זה להשופר כיון דהשופר הוא מרמז על תשובה כמ"ש הרמב"ם ז"ל ולכך כיון שתקעו בשופר המרמז דתשובה מהני לכך אמר מעתה היום הרת עולם. והנה יש לומר דבזה פליגי ר"א ור"י אם בניסן נברא העולם או בתשרי דהיאך ס"ד שיפולגו במציאות. אך נראה דהם מודים על גוף זמן בריאתו (ב) [כ]מ"ש בתפלה היום הרת עולם. אך פליגי מה הוי עיקר הבריאה ופליגי במה דפליגי בפרק חלק אם בע"ת עדיף או צדיק גמור עדיף. והנה ניסן מורה על צדיק גמור דזה כתבו המפורשים דמצה מורה על צדיק וחמץ מורה על רשע תועבת ד' כל גבה לב והנה ניסן מורה על צדיק גמור שהרי לא היה חמץ מעולם ותשרי מורה על בעל תשובה. ולכך מ"ד בניסן נברא העולם ס"ל דצדיק גמור עדיף והוי תכלית הבריאה עבור ניסן ז"ש בניסן נברא העולם בשביל ניסן נברא וח"א דבע"ת עדיף והוי בתשרי ז"ש בשביל תשרי נברא העולם ופליגי מה הוי תכלית הבריאה וא"ש וזו"ק ועיין במג"א הביא דברי התוס' בר"ה דבתשרי נברא העולם רק במחשבה ולא נברא עד ניסן ועיין בדרושים שלי משנת תר"ט בחיבורי קהלת יעקב בדרוש לפרשת חודש בח"ב שם כתבתי להיפוך כי זה תחלת מעשיך דחוק לפירושם גם זה סותר דברי הש"ס דקאמר דזה הוי כר"א ע"ש מ"ש בזה להיפוך וזוק:

ערוך השולחן אורח חיים סימן נב סעיף ח
...אם בא באמצע פסוקי דזמרה והתפלל עם
הציבור כמו שנתבאר, ועדיין לא בירך ברכת
השחר – יאמר כל ברכות השחר אחר התפילה.
[...] לעניות דעתי לא יברך "הנותן לשכוי בינה" אחרי
שבירך "יוצר המאורות". וגם ברכת "מתיר אסורים"
לא ידעתי איך יברך, הא הזכירו ב"מכלכל
חיים", וצריך עיון. ולכן יזהר שלא לבוא לידי כך.
ואם בא לידי כך, נראה לי דספק ברכות להקל,
ולא יאמר אותן ברכות שחשבנו אחר התפילה.

תהלים קמו, ז-ח
עֲשֵׂה מְשֻׁפֵּט לְעֹשׂוּקִים, נִתֵּן לָחֶם
לְרַעְבִּים, **י"י מְתִיר אֲסוּרִים.** י"י פֶּקֶם
עוֹרִים, י"י זָקַף כְּפּוֹפִים, י"י אֶהֱב
צְדִיקִים.
רד"ק **ה' מתיר אסורים** – בכל דור ודור
וכן עשה לישראל ממאסר גלותם.

שחרור אסיר מבית האסורים - מה מברכים?

ש: כאשר פולארד ישתחרר סוף סוף מבית הסוהר [...] היש לו לברך "ברוך מתיר אסורים"?
ת: א. ברכת מתיר אסורים אינה מוסבת על שחרור אדם ממקום סגור אלא על שחרור הגוף ויישורו לאחר שינה, שהיה
אסור בזמן השינה ללא אפשרות של תנועה עצמית, ולכן גם היושב בבית סוהר כאשר קם ומתיישר משנתו חייב לברך
ברכה זו. ב. רק מי שאין לו אפשרות להתיישר לאחר שינה, כגון תינוק לפי דעת הרמב"ם, אינו מברך ברכת מתיר
אסורים ולא זוקף כפופים. אבל לדעת הגאונים גם במקרה זה חייב לברך שאר הברכות יחד כי אינו מברך על עצמו אלא
על סדר העולם כולו (וכן השיב הג"ר גורן לחייל שהשתחרר מכלא צבאי צה"ל וישאל אם יש לברך מתיר אסורים. פסקי הלכות צבא עמ' 86).

בבלי
ברכות ס, ב
כי פתח עיניה
[כאשר פותח
עיניו] לימא
[יאמר]: "ברוך...
פוקח עורים".
כי תריץ ויטיב
[כאשר מתיישר
ויושב] לימא
[יאמר]: "ברוך...
מתיר אסורים".

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 9:

תהלים כ"ד:ה' **ישא ברכה מאת י"י** וצדקה מאלהי ישעו.

תהלים קי"ח, כ"ג **מאת י"י** היתה זאת היא נפלאות בעינינו.

השל"ה (מסכת תמיד, פרק נר מצוה, לח):

"המלות שצריך להפסיק ביניהם בקריאת שמע... כל תיבה שתחילתה א'...

ולא במלות קריאת שמע בלבד אמרו, אלא כל מקום שנמצא בתפלה...

וכן כשיאמר בהלל 'מאת ה',

או בברכת המזון 'ונשא ברכה מאת ה' -- צריך להאריך קצת באות א' שלא

יבליע הא', חלילה וחס.

במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום.

ונשא ברכה מאת יי, וצדקה מאלהי ישענו, ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 9:

בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ זְכוֹת שְׁתֵּהָא לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם.
וְנִשָּׂא בְּרָכָה מֵאֵת יי, וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,
וְנִמְצָא חַן וְשִׂכָּל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם.

נפתלי וידר,
התגבשות
נוסח התפילה
במזרח
ובמערב, כרך
ב', עמ' 484

לבסוף יש להזכיר את הפסוק "ונשא ברכה מאת ה'" המשובץ בפיסקה "במרום ילמדו" בסוף ברכת המזון, שרבים חששו מפני קריאה חטופה של המלים "מאת ה'", תוך הבלעת האל"ף, וישתמע: מת ה'. כדי לחסום בפני אפשרות זו שינו את נוסח המקרא; יש שגרסו: מעם ה', יש: מה', ואחרים העדיפו להשמיט אותה פיסקה לגמרי⁶⁷.

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 10:

אָבִינוּ מִלְּפָנָיו
נְקוּם (לְעֵינֵינוּ)
נְקַמֵּת דָּם עֲבָדֶיךָ
הַשְּׁפוּדִים.

אָב הַרְחָמִים...
וְיִנְקָם [בְּיָמֵינוּ לְעֵינֵינוּ] נְקַמֵּת דָּם עֲבָדֶיךָ הַשְּׁפוּדִים.
וּבְכַתְּבֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמַר (תהלים, ע"ט, י'):
לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵיִה אֱלֹהֵיהֶם,
יִוָּדַע בַּגּוֹיִם לְעֵינֵינוּ נְקַמֵּת דָּם עֲבָדֶיךָ הַשְּׁפוּדִים:

כַּסְבוּכֵי כֹלֵלִים (אֹפִיִּים ח' י"ט) וְדוֹשִׁיכֶם כְּסוֹנָאִים כְּעֹלֹל דָּף י"ב. נְקוּם נְקַמֵּת דָּם עֲבָדֶיךָ עַל־כֵּן תְּכַלִּים ע"ע, י'. וְכֵן כְּנוֹסְחָא כְּבִי"י מִשְׁנַת ס"ו כְּלֵי תַנְתַּל לְעֵינֵינוּ וְכַוֵּן מַטְעַם יְדוּעַ לְעַכְשָׁן. אִם לֹא לְמַעַנְנוּ, כְּבִי"י אֶחָד

אֲב הַרְחָמִים אֵינוּ כְּסִדּוּרֵי כְּסִפְרֵדִים, וְתוֹכֵן לְאֹנוּ יוֹרֵה עֲלֵינוּ שְׁנַתְקֵן כִּימִים הַרְעִים שֶׁל גְּזֻרוֹת תַּחֲכ"ו וְתַתְק"ו. הַגְּאֹרְבִים ל' א"כ ס', כ"ג. וְיִנְקוּם נְקַמֵּת, כְּסִדּוּרֵים קְדֻמוֹנִים,, וְיִנְקוּם כִּימֵינוּ לְעֵינֵינוּ נְקַמֵּת" וְכו' וְכַסְבוּ כ' תַנְתַּל עַמֵּי דְרַכֵּי כְּשֶׁלֶם. הַרְעִינוּ, דְּנָרִים ל"ב, ע"ג. וְנִקִּיתִי, סוּף יוֹאֵל. לְמָה יֹאמְרוּ, תְּכַלִּים

<http://hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=42897&st=&pgnum=263>



תהלים פרק פד פסוק ה
אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ
עוֹד יִהְלֹךְ סְלָה:

רד"ק תהלים פרק פד פסוק ה ד"ה (ה) אשרי
(ה) אשרי יושבי ביתך.
הכהנים שהיו יושבים בביתך אז כשבית
המקדש קיים, אשריהם.
גם הם התכמים והחסידים שהיו מתבודדים
שם, אשריהם.
או פירוש, אשרי שיזכו ויראו בבנין הבית
ויהיו יושבי ביתך.
עוד יהללך סלה, פירוש לעולם, כל ימי
חייהם,
וכן (בראשית ח, כב): עוד כל ימי הארץ:

אֲתָה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וְקְדוּשִׁים בְּכָל־יּוֹם יְהִלְלוּךָ סְלָה.

פירושי סידור התפילה לרוקח [מז] אתה קדוש

וקדושים בכל יום יהללך סלה ישראל שנקראו
קדושים, קדושים תהיו 5 וגוי קדוש 6,
[וגם 7 מלאכים שנקראו קדושים שנ' 8 ואשמע אחרי
קדוש], ובמאמר קדישין 9.

✓ **האם זהו שיבוץ שונה הוראה, או
שמא ניתן להסיק מהמקור
המקראי מה פירוש "קדושים"?**

11. שיבוץ רצף מילים

דוגמא 11:

ספר אבודרהם שמונה עשרה

וקדושים בכל יום יהללוך סלה - אלו ישראל שנאמר (ויקרא יט, ב) קדושים תהיו.

רבינו בחיי דברים לד, ה:

...וכן מצינו שהאדם אינו נקרא קדוש עד שמת וזהו שכתוב: (תהלים טז, ג) "לקדושים אשר בארץ המה", ורז"ל דרשוהו על האבות שמתו, שכן אמרו במדרש תהלים: (טז) אין הקב"ה קורא לצדיקים קדושים עד שינתנו בארץ, לפי שיצר הרע מצר לאדם בעוה"ז ואין הקב"ה מאמין בו עד שמת, ואפילו אבות העולם לא נקראו קדושים עד שניתנו בארץ, עד כאן. ומזה תקנו בתפלה: וקדושים בכל יום יהללוך סלה, ונשמת הצדיקים היא המהללת, כענין: (תהלים קנ, ו) "כל הנשמה תהלל יה".

אברבנאל ישעיהו פרק ו

והנה התירו לישראל שיקדשו את ה' במהלל המיוחד לשרפים, לפי שהמשורר אמר (תהלים כב, ד) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ומזה למדו שהקדושה תאות בתהלות שיעשו ישראל, ומפני זה תקנו לומר אחרי הקדושה רבה (בתפלת העמידה) אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה, רוצה לומר אתה הוא הקדוש האמתי וכן שמך בפי השרפים וגם כן בפי עמך, כי מפני היותם קדושים יקדשו אותך, והוא על דרך אומרו (ויקרא יא, מד) והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה':

רנת ישראל 1 – ר"ש טל

ויקדושים – מלאכי
הקודש (ואולי בני אדם
המקדשים את עצמם).

רנת ישראל 2 – ר"י קטן

ויקדושים – מלאכי
הקודש (וגם ישראל
המקדשים את שמך).

שילובים של תורה ותפילה

1. לימוד תורה שבכתב או שבעל פה, לאחר ברכות התורה, ובתוך מסגרת של "תפילת בית המדרש"
2. קריאת תנ"ך בציבור (בתוך מסגרת של ברכות)
3. קריאת פרקי הלל (בתוך מסגרת של ברכות)
4. ג' פרשיות שמע (בתוך מסגרת של ברכות)
5. אמירת תפילה מן התנ"ך בתור תפילה
6. אמירת לקט פסוקי תנ"ך בתור תפילה
7. ברכה שעיקרה טקסט שלם מהתנ"ך
8. שילוב פסוקים כצורתו לאחר פתיח
9. שילוב פסוק כצורתו ללא פתיח
10. שילוב פסוק עם "התאמה"
11. שיבוץ רצף מילים
12. **רמזי פסוקים**

- ביטוי בהשראת לשונות מן המקרא:
- אפילו מילה בודדת
- שיבוץ מילים מקראיות (ובמיוחד מילים שאינן שגורות במקרא) שנעלמו מלשון חכמים

12. רמזי פסוקים

כבר בשנת תשל"ט⁷⁶ הצבעתי על תלותו של הביטוי "מלביש ערומים" בסיפור הבריאה לדיוקו, ואין צורך ללכת לספר דברי הימים. בידוע שפרשת הלבשת אדם וחוה פותחת בבראשית ב:כה ומסתיימת בפרק ג פסוק כא. כך פותח הסיפור "ויהיו שניהם ערוֹמִים האדם ואשתו ולא יתבוששו" (ב:כה), והוא נחתם בפסוק "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וַיִּלְבָּשֵׁם" (ג:כא). שם העצם הפותח את הסיפור הוא עֲרוֹמִים, והפועל המסיים הוא וַיִּלְבָּשֵׁם. נראה שאפשר לעקוב כאן אחרי צמיחת מטבע הברכה שאנו עוסקים בו. מנסח הברכה קרא את הסיפור בבראשית וסיכם אותו אל נכון בכותרת מְלַבֵּשׁ עֲרוֹמִים. אפשר לומר כי הביטוי "מלביש ערומים" אינו מובאה מן המקרא, אבל הוא בהשראת המקרא. נוכל לומר כי טובע מטבעה של ברכה זו קרא את הסיפור בבראשית וסיכם אותו היטב בביטוי המצרף את הפועל המסיים אותו (וַיִּלְבָּשֵׁם < מְלַבֵּשׁ) עם השם הפותח אותו (עֲרוֹמִים).⁷⁷

משה בר-אשר,
מטבע שטבעו
חכמים בברכה

<https://pasuk.dicta.org.il/>

ימי העיון בתנ"ך תשע"ט

סיכום :

- הגורמים המשפיעים
- סוגי השילובים של תורה ותפילה
- סוגי השיבוצים והשינויים במהלך השיבוץ
- שינויים בקריאה
- שינויים בפרשנות

תודה על ההקשבה!

אוריאל פרנק

franklashon@gmail.com

שיעורי ימי העיון זמינים כל השנה גם באתר התנ"ך: hatanakh.com